

Rehuvalvonnan raportti 2017

Evira/ 2355/0411/2018

Eviran raportti
Hyväksymispäivä 3.5.2018

Rehijaosto

Hyväksyjä Arja Kaiponen

Esittelijä Sinikka Marmo

Lisätietoja

Sisällysluettelo

1. ARVIO VALVONNAN VAIKUTTAVUUDEN TOTEUTUMISESTA	4
2. VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMINEN	4
3 TOIMINNAN JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS	14
3.1 <i>Todetut puutteet ja niiden yleisyys</i>	14
3.2 <i>Puutteiden analyysi</i>	23
4 AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE	25
5 ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET	27
5.1 <i>Toimijoiden säädöstentuntemuksen varmistaminen</i>	27
5.2 <i>Toimijoille annetut seuraamukset ja puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistaminen</i>	28
5.3 <i>Valvontajärjestelmään liittyvät korjaavat toimenpiteet</i>	30
6 VALVONNAN RESURSSIT	30
7 MUUTOKSET SEURAAVAN VUODEN VALVONTAAN	31

1. ARVIO VALVONNAN VAIKUTTAVUUDEN TOTEUTUMISESTA

Rehuvalvonnan strategisena vaikuttavuustavoitteena on varmistaa, että markkinoille saatettujen rehujen koostumus vastaa tuotteista annettuja tietoja ja että ne ovat hyvälaatuisia, turvallisia ja käyttötarkoitukseensa sopivia. Rehuja valvotaan kaikissa rehujen tuotanto-, valmistus- ja jakeluvaiheissa. Tavoitteena on varmistaa, että vaatimukset täyttävien tarkastuskohteiden osuus on 99 % ja että salmonellaa ei esiinny markkinoille saatetussa elintarviketuotantoeläinten rehuissa. Salmonellan osalta tavoite saavutettiin, mutta vaatimukset täyttävien tarkastuskohteiden osuus jäi alle tavoitteen olleen 98%.

Rehunäytteiden valvontatulosten perusteella arvioiden Suomessa valmistetut ja markkinoille saatetut rehut täyttävät edelleen suurelta osin rehulainsäädännössä rehujen turvallisuudelle ja laadulle asetetut vaatimukset. Vähittäismyynnissä olevissa tuontirehuissa on edelleen todettu puutteellisia pakkausmerkintöjä. Lisääntynyttä rehujen nettiakauppaa ei ole valvottu systemaattisesti. Salmonellaa todettiin rehujen tuontierissä toimintavuonna tavanomaista enemmän. Rehuperäisiä eläinten salmonellatartuntoja tai elintarvikkeiden saastumisia ei todettu.

Tarkastusten perusteella rehualan toimijat noudattavat pääsääntöisesti hyvin rehulainsäädännön vaatimuksia. Myös toimijoiden omavalvontaan liittyvät HACCP-järjestelmät ovat enimmäkseen hyvin toimivia.

Kokkidiostaatteja ja lääkeaineita sisältävien rehujen tuotannossa voi tapahtua väistämättömiä teknologisia jäämien siirtymiä seuraaviin rehujen valmistuseriin. Jäämien siirtymät sekä muut rehuissa kielletyt yhdisteet on huomioitu elintarviketuotantoeläinten rehuja valmistavien rehutehtaiden valvonnassa. Toimintavuonna todettiin kahdessa valmistuserässä vakavia puutteita liittyen kokkidiostaattien jäämiin, mutta kyseisiä rehueriä ei saatettu markkinoille eläinten ruokintaan ja elintarviketurvallisuus ei siten vaarantunut.

Alkutuotannon toimijoiden valvonnassa havaittiin edellisten vuosien tapaan pienellä osalla valvotuista tiloista puutteita. Havaitut laiminlyönnit liittyivät pääasiassa kirjanpitoon, rehualan alkutuotannon toimijaksi rekisteröitymisen puutteisiin ja rehujen varastointiin.

2. VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMINEN

Rehuvalvonta kattaa koko toimintaketjun eli rehun valmistuksen, tuonnin, viennin, markkinoille saattamisen, varastoinnin ja kuljetuksen ja käytön maataloilla. Valvonnalla varmistetaan myös rehujen merkintöjen ja jäljitettävyyden toteutuminen ketjun kaikissa vaiheissa.

Rehualan alkutuotannon toimijoiden valvonta (tilavalvonta)

Maataloilla tapahtuva rehujen valvonta on samalla sekä rehujen substanssilainsäädännön että täydentävien ehtojen valvontaa maataloustukia hakeneilla maataloilla. Maatilat valittiin valvontaan satunnaisesti tai kohdennetusti Eviran määrittelemien otantojen perusteella. Maanmittauslaitos valitsi määrittelyn perusteella tilat satunnaisesti otannoille. Eläintilojen kohdennetussa otannassa huomioitiin tilan tuotantosuunta ja mahdollinen kalajauhon käyttö (siipikarja- ja sikatilat sekä sekatilat, joilla sekä märehittäjiä että sikoja tai siipikarjaa), aiemmat valvontatulokset sekä tilan koko. Kasvitilojen kohdennetussa otannassa huomioitiin rehukasvien viljely.

ELY-keskukset valvoivat yhteensä 547 tilaa, joista 356 oli kasvi- ja 191 eläintilaa (Taulukko 1). Otantoihin mukaan tulleita toiminnan lopettaneita tiloja ei valvottu eikä tiloja, jotka eivät hakeneet maataloustukia. ELY-keskusten tarkastajat valvoivat tilat Eviran laatiman suunnitelman ja ohjeistuksen mukaisesti. Tavoitteena oli valvoa vähintään 1 % tukia hakeneista maataloista, mikä toteutui. Lisäksi ELY-keskukset valvoivat kolme kalanviljelylaitosta eri puolilla Suomea.

Kuten aikaisempinakin vuosina, valtaosalla valvotuista eläintiloista oli märehittäjiä (79 %), mutta ELY-keskukset valvoivat myös sekatilajoja, joilla oli sekä märehittäjiä että sikoja tai siipikarjaa (4 %), sikatiloja (11 %) ja siipikarjatiloja (3 %). Yhdellä sikatilalla oli myös turkiseläimiä. Osalla eläintilavalvontaan tulleista tiloista ei ollut eläimiä tarkastushetkellä tuotannon lopettamisen tai tuotantotauon takia (3 %). Tiloilta otettiin yhteensä 188 rehunäytettä, joista 43 oli tilaseoksia, 41 teollisia rehuseoksia, 58 viljoja tai valkuaisrehuja ja 39 nurmirehujia. Lisäksi näytteistä seitsemän oli rahtisekoittajien valmistamia rehuseoksia. Näytteenotossa tavoitteena oli ensisijaisesti ottaa rehunäyte tilaseoksista tai niiden raaka-aineista TSE-tautien (esim. hullun lehmän tauti) takia kiellettyjen eläinvalkuaisien käytön valvomiseksi.

Taulukko 1. Valvottujen maatilojen ja kielletyn eläinvalkuaisen tutkimiseksi otettujen rehunäytteiden määrä v. 2018.

	Tavoite	Toteutuma	Toteutunut %
näytteet	180	188	104 %
tilat	545	547	100 %

Eläintiloilla ja kalanviljelylaitoksilla valvottiin käsitellyn eläinvalkuaisen varastointia ja rehukäyttöä. Eläintiloilla tarkastettiin myös rekisteröitymistä edellyttävien maitotuotteiden rehukäyttö eläintautien ehkäisemiseksi. Käsiteltyä eläinvalkuaisista, kuten kalajauhoa tai sitä sisältävää täydennysrehua, käyttävän alkutuotannon toimijan tulee olla joko Eviran hyväksymä tai rekisteröimä. Hyväksyntä edellyttää tilan toiminnan tarkastusta. Toimintavuonna hyväksyttiin yksi siipikarjaa ja märehittäjiä kasvattava tila kalajauhollisen täydennysrehun käyttöön siipikarjan tilaseosten teossa ja rekisteröitiin neljä rekisteröintiä edellyttäviä maitotuotteita eläinten ruokinnassa käyttävää tilaa. Tarkastajat tarkastivat eläintiloilla myös rehuvarastojen tunnisteiden merkinnät sekä kirjasiivat rehuvarastoalueella havaitut tuhoeläimet ja niiden jäljet sekä käytetyn tuhoeläintorjunnan.

Sekä eläin- että kasvitiloilla tarkastettiin rehujen varastointi ja jäljitettävyyden rehukirjanpidon sekä biosidien (haitallisten eliöiden torjunta-aineet) ja kasvinsuojeluaineiden käyttökirjanpidon avulla. Lisäksi tarkastettiin, että rehut oli hankittu rekisteröityneiltä toimijoilta ja että tila itse oli rekisteröitynyt rehualan alkutuotannon toimijaksi. Rekisteröityjä rehualan alkutuotannon toimijoita oli Eviran rekisterissä 1.1.2018 yhteensä 63 503 eli 40 toimijaa enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Rehualan alkutuotannon toimijoiden ilmoituksia uusista rekisteröinneistä, rekisteröintitietojen muutoksista ja rekisteröinnin lopetuksista tuli vuoden aikana edelleen runsaasti eli yhteensä 998 kpl.

Rehualan alkutuotannon toimijoiden valvonnan lisäksi Eviran valtuuttamat tarkastajat ottivat neljältä eläintilalta rehunäytteitä tiloilla eläimissä todetun salmonellatartunnan lähteen selvittämiseksi. ELY-keskusten tarkastajat ottivat maataloilta myös 61 säilörehunäytettä kansallista seleenin seuranta varten, jossa yhtenä osana selvitetään lannoitteisiin lisätyn seleenin vaikutusta säilörehujen seleenipitoisuuksiin ja siten vaikutusta eläimistä saatavien elintarvikkeiden seleenipitoisuuteen.

Rehualan toimijoiden valvonta

Evira valvoo rehualan toimijoita tarkastuskäynnein riskin kokonaisarviointiin perustuvan suunnitelman mukaisesti. Riskipisteytys on toteutettu Elmo -järjestelmässä. Riskipisteytyksen lähtötietoja ovat tuotantomäärät rehutyypeittäin, kalajauhon käyttö valmistuksessa, lääkerehujen valmistus, maitopohjaisten sivutuotteiden valmistus ja jakelu, rehuhygieniasetuksen mukainen hyväksyntä, edellisestä tarkastuksesta kulunut aika ja todetut puutteet sekä hyväksyntähakemukset. Tarkastettavien toimijoiden valinnassa on huomioitu ilmoitukset omavalvonnan salmonellalöydöksistä.

Rehutehtaiden tarkastuksissa kiinnitettiin erityistä huomiota HACCP-järjestelmiin, laadunvarmistusnäytteenottoon salmonellan ja muiden haitallisten aineiden toteamiseksi, tuholaistorjuntaan sekä poikkeustilanteisiin varautumiseen. Laitostarkastusten yhteydessä tarkastettiin myös kokkidiostaatti- ja lääkejäämien hallintaa sekä muuntogeenisten ja tavanomaisen rehujen erillään pitoa ja kalajauhollisten rehujen erillään pitämistä märehtijän rehuista.

Taulukossa 2 esitetään rehualan toimijoiden eri sektoreille suunnitellut ja toteutuneet tarkastukset. Toimintojen mukaan raportoidut tarkastukset menevät osittain päällekkäin. Esimerkiksi joidenkin rehujen valmistajien tarkastusten yhteydessä katsottiin myös hyväksynnän alainen rehun lisäaineiden maahantuonti. Taulukossa mainittujen hyväksytyjen maahantuojien ja välittäjien lisäksi tarkastettiin neljä toimijaa, jotka harjoittavat rehujen maahantuontia, sisämarkkinatuontia tai välitystä. Kaikista tarkastuksista seitsemän kohdistui aikaisemmin tarkastamattomiin toimijoihin.

Rehuhygieniasetuksen mukaisia tarkastuksia suunniteltiin tehtävän 75 hyväksyntätarkastukset mukaan lukien. Tarkastuksia kohdistettiin niihin rehualan toimijoihin, joilla on toimintona rehujen valmistus, varastointi, maahantuonti/välitys, vienti tai jotka ovat hyväksytyjä kuljetusliikkeitä. Tarkastuksia tehtiin yhteensä 70, joten toteutuma oli 93 %. Joitakin suunniteltuja tarkastuksia peruuntui sen vuoksi, että rekisteröidyllä toimijalla ei ollut enää rehualan toimintaa ja osa tarkastuksista peruuntui ajan puutteen vuoksi. Tarkastuksista kolme oli rehuhygieniasetuksen mukaisia hyväksyntätarkastuksia. Hyväksynnän siirtopäätöksiä ei tehty vuonna 2017. TSE-asetukseen perustuvia hyväksyntätarkastuksia ei ollut. Poikkeuslupia lakisääteisestä kuumennusvelvoitteesta ei toimintavuonna haettu.

Rehuseosten valmistajia tarkastettiin 20, joista kaksi oli rahtisekoittajia. Rehuosuuskuntia ei tarkastettu. Molemmat elintarviketuotantoeläinten lääkerehujä valmistavat toimijat tarkastettiin. Vuonna 2016 hyväksytty lääkerehujen valmistaja ei ole valmistanut lääkerehujä vuonna 2017. Uusia lääkerehujen valmistajia tai jälleenmyyjiä ei hyväksytty. Rehuaineiden valmistajia tarkastettiin 27. Näistä viisi oli maitoalan laitoksia. Rehun lisäaineiden valmistajia tarkastettiin 11. Hyväksytyjä rehujen markkinoille saattajia tarkastettiin 18 (tavoite 22). Rekisteröityjä rehujen markkinoille saattajia tarkastettiin neljä (tavoite 7). Muutaman ison markkinoille saattajan tarkastus siirtyi seuraavaan vuoteen. Kuljetusliikkeitä tarkastettiin kahdeksan, näistä yksi oli hyväksyntätarkastus. Toimijoita, jotka ovat ensisijaisesti varastointiliikkeitä, tarkastettiin yhdeksän. Kolmelle rehualan toimijalle lähetettiin erillinen kehoitus sellaisten edellytettyjen toimenpiteiden raportoinnista, joiden määräaika oli ylittynyt. Puutteiden korjaamisesta on lähetetty myös muistutuksia sähköpostilla ja puutteiden korjaamista tarkastettiin uudella tarkastuskäynnillä. Yhdellä rehuaineita valmistavalla tehtaalla käytiin normaalista poiketen kolme kertaa vuonna 2017 toistuvien salmonellalöydösten vuoksi.

Venäjälle tai Euraasian talousliiton maihin liittyviä, rehualan toimijoiden vientitarkastuksia tehtiin kaikkiaan kolmetoista. Venäjän/Euraasian vientivalvontajärjestelmään kuuluvista elintarviketuotantoeläimille rehua valmistavista kahdestatoista laitoksesta tar-

kastettiin vientivaatimusten osalta yksitoista. Lisäksi tarkastettiin vientivaatimuksia yhden yrityksen toimistolla, jossa kyseisen yrityksen rehutehtaiden vientiasiakirjoja säilytetään.

Vuonna 2017 tarkastuskäyntejä suoritti ainoastaan yksi valtuutettu tarkastaja, joka tarkasti 14 rehualan toimijaa.

Irtorehun kuljetuskaluston tarkastukset tehtiin näytteenoton yhteydessä rehutehtailla. Valtuutetut tarkastajat tekivät tarkastukset pistokokeina ja suuntasivat ne mahdollisimman tasapuolisesti eri kuljetusliikkeiden kalustoon. Toteutuneiden tarkastusten määrä ja näytteenotto kuljetuskalustosta jäivät hiukan alle tavoitteen.

Eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevien rehualan toimijoiden valvonta

Evira valvoo eläimistä saatavia, rehuksi käytettäviä sivutuotteita luokan 2 ja 3 käsittelylaitosten, lemmikkieläinten ruokia valmistavien laitosten ja turkiseläimille rehua valmistavien laitosten (keräyskeskukset, rehusekoittamot) osalta. Luokan 2 käsittelylaitoksiin kuuluvat myös turkiseläinruhoja käsittelevät laitokset. Luokan 2 ja 3 käsittelylaitoksilta sekä lemmikkieläinten ruokia valmistavilta laitoksilta edellytetään hyväksyntää, keräyskeskuksilta ja rehusekoittamoilta rekisteröintiä. Varastot ja kuljettajat rekisteröidään lähtökohtaisesti ainoastaan rehualan toimijoiksi. Evira valvoo myös niitä.

Eviran tarkastuseläinlääkärit valvovat sivutuotteiden rehuksi toimittamista teurastamoissa ja niiden yhteydessä olevissa elintarvike- ja sivutuotealan laitoksissa. Valvonta tehdään Oiva-ohjeistuksen mukaisesti osana muuta sivutuotevalvontaa.

Hyväksytyjä ja rekisteröityjä laitoksia tarkastetaan vuosittaisen valvontasuunnitelman mukaisesti. Vuosisuunnitelman lisäksi tarkastetaan uudet hyväksytyt ja osa rekisteröidyistä toimijoista. Eviran vuodelle 2017 suunnitellut sivutuotealan laitosten tarkastukset toteutuivat kutakuinkin suunnitellusti. Yksi turkiseläimille rehua valmistava rehusekoittamo meni konkurssiin, eikä sitä siksi tarkastettu. Kahdella sivutuoterehujavaraustoivalla toimijalla ei ollut toimintaa vuonna 2017, ja ne jäivät siksi tarkastamatta. Evira hyväksyi valvontavuoden aikana yhden uuden lemmikkieläinten ruokia valmistavan laitoksen ja kaksi uutta käsittelylaitosta. Tarkemmat tiedot eläimistä saatavien sivutuotteiden valvonnasta löytyvät em. sektorin raportista.

Taulukko 2. Rehualan toimijat eri sektoreilla; suunnitellut ja suoritettut Eviran tarkastukset vuonna 2017.

tarkastuskohde/toiminta	toimijoiden määrä	tarkastukset suunnitelma	tarkastukset toteuma	%
Rehujen (rehuaineet, rehuseokset, lisäaineet, esiseokset) valmistus	516	45	48	107
Varastointi päätoimintona	87	11	9	82
Elintarviketuotantoeläinten rehujen vähittäiskauppa (ELYjen suorittamat tarkastukset)	594	30	26	87
tarkastuskohde/toimija				
Euraasian talousliiton vientivalvontajärjestelmään kuuluvat laitokset	13	13	12	92
Hyväksytyt rehun lisäaineiden maahantuojat ja/ tai välittäjät	39	22	18	82
Kuljetusliikkeet, joiden toiminta edellyttää hyväksyntää	41	6	1	17
Kuljetuskalusto (valtuutettujen tarkastajien suorittamat tarkastukset) (toimijoiden määrä = rekisteröityneiden kuljetusliikkeiden määrä)	703	67*	46	68
Maitoalan laitokset	37	6	5	83
Turkiseläimille rehua valmistavat rehusekoittamot	13	4	3	75
Keräyskeskukset, teurastamojen yhteydessä **	14	-	-	-
Keräyskeskukset, erilliset***	4	0	0	-
Käsittelylaitokset (luokan 2 ja 3 rehulaitokset)	13	6	6	100
Lemmikkieläinten ruokia valmistavat laitokset	33	6	6	100
Yhteensä	2 173	216	181	84

* irtorehuihin kohdistuvat tarkastukset

** Eviran tarkastuseläinlääkäreiden valvonnassa, valvonta tehdään Oiva-ohjeistuksen mukaisesti, ks. sivutuotevalvonnan raportti

*** kunnaneläinlääkäreiden valvonnassa, ks. sivutuotevalvonnan raportti

Tuotevalvonta (kotimainen valmistus, tuonti, vähittäismyynti, käyttö)

Eviran valtuuttamat tarkastajat ja ELY-keskusten tarkastajat ottavat näytteitä rehujen tuotevalvonnassa. Näytteenotossa huomioidaan rehuihin sisältyvät riskit ja valvonnan kattavuus (eri rehutyypit, eläinlajit ja eläimen kasvuvaiheet) sekä toimijoiden yhdenvertainen kohtelu (tuotannon vaativuus, tuotevalikoima, tuotantomäärä ja valvontahistoria). Tarkastaja valitsee rehuerän näytteenoton kohteeksi Eviran antaman näytteenottosuunnitelman ja -ohjeistuksen mukaisesti satunnaisesti tai kohdennetusti. Viranomaisnäytteenoton ohjeistuksessa ja analyysien määrittelyssä huomioidaan erityyppisiin rehuihin liittyvät riskitekijät, haitallisten ja kiellettyjen aineiden mahdollinen siirtyminen eläimistä saataviin elintarvikkeisiin sekä eläinlajien mahdolliset herkkyudet eri aineille. Vuosisuunnitelman lisäksi valvontaa ohjaavat valvontakohteen valvontahistoria (laitosvalvonnan havainnot ja tuotevalvonnan tulokset) ja siinä havaitut mahdolliset poikkeamat, epäilyt ja reklamaatiot sekä RASFF-järjestelmästä saadut tiedot rehuihin liittyvistä vaaroista. Evira määrittelee viranomaisnäytteestä tehtävät analyysit riskiperusteisesti. Analyysien määrittelyssä pääpaino on rehujen haitallisissa ja kiellettyjen

aineissa. Viranomaisanalyysin varmennetaan lisäksi eläinten terveyden ja hyvinvoinnin sekä eläintuotannon kannalta keskeisten ravintoaineiden pitoisuustasoja.

Evira laatii vuosittain *kotimaisia rehujen valmistajia koskevat* näytteenottosuunnitelmat, jotka perustuvat toimijakohtaiseen riskiluokitukseen. Riskiluokituksen painopisteet ovat eri rehutyyppien/rehujen valmistus: rehuaineet, kivennäisrehuaineet, täysrehut, täydennysrehut, rehun lisäaineet (edellyttävät rekisteröintiä / hyväksyntää) sekä muut hyväksyntää vaativat kuten kokkidiostaattirehut, lääkerehut ja esiseokset. Lisäksi valvontakohteesta huomioidaan erityisen riskialttiiden rehujen sekä tavanomaisen / geenimuunnellun rehun, kalajauhon tai muiden eläimistä saatavien sivutuotteiden valmistus ja/tai käyttö sekä valmistettujen rehujen tuotantomäärät ja eri rehujen (tuotteiden) määrät. Valvontavuoden aikana näytteenoton määrää ja kohdentamista voidaan tarpeen mukaan muuttaa. Rehunäytteiden lisäksi valvontakohteesta voidaan ottaa tuotantoympäristönäytteitä. Näytteenottoon liittyvät tarkastukset tehdään ennalta ilmoittamatta.

Toimintavuonna kotimaisten elintarviketuotantoeläinten rehujen *valmistuksen* valvonnan näytteenotto oli tehostettua kuudessa valvontakohteessa. Tehostuksen perusteita ovat esimerkiksi omavalvonnassa todetut salmonellalöydökset, kokkidiostaattien jäämien hallinnassa tai vakuudellisten pitoisuuksien tasoissa todetut puutteet sekä suuren tuotantomäärän omaavat uudet toimijat.

Maahantuoduista, erityisen riskialttiista kasviperäisistä rehuaine-eristä otettiin erillisen suunnitelman mukaisesti viranomaisnäytteet salmonellatutkimuksia varten rehuerän saapuessa Suomeen. *Sisämarkkinoilta tulleita*, salmonellan suhteen riskialttiita kasviperäisiä rehuaineita rehualan toimijat tutkivat itse omavalvontasuunnitelmiansa mukaisesti. Lisäksi Suomeen tulleista käsitellyistä eläinperäisistä valkuaiseristä, jotka käytettiin elintarviketuotantoeläimien rehuksi, otettiin viranomaisnäytteitä kiellettyjen eläinproteiinien tutkimista varten (säännönmukaisesti kalajauhosta ja pistokokeina siipikarjajauhosta/verijauhosta).

Tiettyjen, muiden kuin eläinperäisten rehujen ja elintarvikkeiden tuonnin tehostetusta virallisesta valvonnasta annetun asetuksen (EY) N:o 669/2009 mukaisia rehuja tai ns. EU:n suojapäätösten piiriin kuuluvia rehuja valvottiin edellä mainittujen säädösten edellyttämällä tavalla. Näiden säädösten piiriin kuuluvia tuontieriä oli 27 kpl. Kahdesta Argentiinasta peräisin olleesta pähkinäerästä otettiin näytteet aflatoksiinimäärityksiä varten.

Markkinavalvonnassa näytteenotto toteutui suunnitellusti eli näytteenottoa kohdistettiin erityisesti niihin rehuihin, joihin ei kohdistu muuta näytteenottoa (mm. sisämarkkinoilta tuotavat lemmikkieläinten rehut ja tuotantoeläinten valmiit rehuseokset). Laadun lisäksi valvottiin pakkausmerkintöjä, kaupanpitoa ja mainontaa.

Rehujen muuntogeenisyyden (gm) valvonnassa otettiin yhteensä 18 näytettä (tavoite oli 15 kpl). Näytteenotto kohdistettiin rehuseoksiin, joissa käytettiin potentiaalisia gm-rehuaineita, esim. soijaa tai maissia. Viranomaisvalvonnassa pyrittiin varmentamaan muuntogeenisten rehujen erillään pitoa, joten näytteenottoa kohdennettiin erityisesti sellaisiin rehutehtaisiin, joissa valmistetaan sekä tavanomaisia, luomu- että muuntogeenisiä rehuja. Näytteistä 15 otettiin rehutehtailta kotimaisen valmistuksen yhteydessä ja kolme markkinavalvontakäynneillä maatalouskaupoista. Kotimaisesta valmistuksesta otetuista näytteistä kaksi otettiin luomurehuista tai luomutuotantoon soveltuvista rehuista.

Luomurehuja valvotaan osana tila- ja markkinavalvontaa ja kotimaisen valmistuksen valvontaa. Luomurehuista otettiin viranomaisnäytteitä yhteensä 52 kpl. Luomurehuista analysoitiin rehujen haitallisia ja kiellettyjä aineita, kuten kielletyn eläinperäisen aineksen esiintymistä, kasvinsuojeluaine- ja lääkettämiä, muuntogeenisiä aineksia, mykotoksiineja ja raskasmetalleja.

Rehujen viranomaisvälvönnän näytteenottomäärät välvöntalinjoittain toteutuivat pääosin suunnitelman mukaisesti (Taulukko 3). Kokonaisnäytemäärä (5155 näytettä) oli suurempi kuin edellisenä vuonna (4165). Näytemäärän kasvu johtui pääasiassa lisääntyneestä viranomaisnäytteenotosta erityisen riskialttiiden rehujen maahantuonnin salmonellavälvönnässä sekä tehostetusta näytteenotosta yhdessä kotimaisen valmistuksen välvönnän kohteessa. Maahantuotujen rehuerien määrä on suorassa suhteessa tarvittavaan viranomaisnäytteenottoon. Rehujen näytteenoton tarvetta kotimaisessa valmistuksessa yleisesti kuitenkin vähensi käytössä olevien multimenetelmien tehokas hyödyntäminen rehujen riskiperusteisessa analyysien määrittelyssä.

Eviran valtuuttamat tarkastajat ottivat sivutuotteita rehukäyttöön käsitteleviltä toimijoilta vuonna 2017 valmistuksen välvönnänä yhteensä 60 näytettä 27 eri toimijalta. Näistä 30 oli lemmikkieläimille tarkoitettuja raakapakasteita. Loput näytteet olivat turkiseläimille tarkoitettuja rehuja tai niiden raaka-aineita, valkuisjauhoja tai lämpökäsiteltyjä lemmikkieläinten ruokia.

Taulukko 3. Vuoden 2017 rehujen viranomaisvälvönnän näytemäärät välvöntalinjoittain suunnitelma vs. toteutuma.

Valvontalinja	Suunniteltu näytemäärä	Toteutunut näytemäärä	Näytteenoton toteutuma (%)
Maahantuonti	2922	2922 ¹⁾	100
Sisämarkkinakauppa	812	812 ¹⁾	100
Markkinavälvönnä	375	403 ²⁾	107
Kotimainen valmistus	645	783	121
- Rehunäytteet		769 ³⁾	
- Rehuympäristönäytteet		14	
Kuljetusvälineiden tarkastus			
- Kuljetusvälineinäytteet	8	8 ⁴⁾	100
Alkutuotannon välvönnä	180	227 ⁵⁾	100
Viranomaisnäytteet yhteensä	4942	5155 ⁶⁾	104

- 1) Määräytyy toteutuneiden tuontierien mukaisesti (suunniteltu = toteutunut)
- 2) Sisältää tiloilta otetut seleeniseurannan säilörehunäytteet (suunniteltu 60, toteutunut 61).
- 3) Sisältää 60 näytettä lemmikkieläinten ja turkiseläinten rehuaineista tai -seoksista.
- 4) Määräytyy toteutuneiden tarkastettujen kuljetusvälineiden näytteenoton mukaisesti (suunniteltu = toteutunut)
- 5) Näytemäärään vaikuttavat eläintuotannon lopettaneiden tilojen lukumäärä, tarkastusajankohta esim. tuotantokatkos, välvönnän laajennuksen kautta näytteenottoon tulleet tilat ja salmonellatartuntatilat, joille kunnaneläinlääkäri on pyytänyt rehunäytteenottoa salmonellatartunnan lähteen selvittämiseksi. Sisältää 39 rehunäytettä salmonellatartuntatiloilta. (suunniteltu = toteutunut)
- 6) Toteutuneet näytemäärät on tässä taulukossa esitetty vuoden 2017 aikana valmistuneiden välvöntatulosten mukaisesti. Osa vuonna 2017 eri välvöntalinjoilta otetuista viranomaisnäytteistä ei valmistunut välvöntavuoden aikana.

Rehujen viranomaisvälvönnän analyysien kokonaismäärä vastasi pääosin tehtyä suunnitelmaa. Rehujen virallisessa välvönnässä otetuista näytteistä tehtiin yhteensä 13373 analyysia, mikä oli 112 % suunnitellusta (Taulukko 4). Toteutuneiden analyysien yhteismäärä (13373) kasvoi verrattuna edelliseen vuoteen (10958).

Haitallisten ja kiellettyjen aineiden analyysit toteutuivat keskimäärin 115 %:sesti suunnitellusta, ja niiden osuus kaikista viranomaisanalyyseista oli 80 %. Kemiallisten ja mikroskooppisten analyysien osuus kaikista toteutuneista analyyseista oli 54,6 %, salmonella-analyysien osuus vastaavasti 40,7 % ja muiden mikrobiologisten analyysien (mm. enterobakteerit, klostridit salmonella pois lukien) osuus oli 4,7 %. Salmonellaa analy-

soitiin pääasiassa rehuaineista tuonnin yhteydessä. Rehuaineiden salmonella-analyysien osuus kaikista tehdyistä salmonella-analyyseistä oli v. 2017 92,5 % (v. 2016 92,5 %; v. 2015 91,5 %; 2014 90,9 %; 2013 87,2 %; 2012 93,9 %, Taulukko 4).

Valvontavuonna tehtiin haitallisten ja kiellettyjen aineiden analyysien lisäksi yhteensä 2632 analyysiä ravitsemuksellisen koostumuksen ja rehun lisäaineiden pitoisuuksien tarkastamiseksi suhteessa rehun pakkausmerkinnöissä annettuihin arvoihin (Taulukko 4). Ravitsemuksellisten analyysien määrä kasvoi edellisen vuoden tasosta, kun analyysien määrittelyssä painotettiin haitallisten ja kiellettyjen aineiden analysointia. Lisäksi näytteiden analysoinnissa oli käytössä useita eri multimenetelmiä, joissa yhtä aikaa voidaan tutkia sekä haitallisia/kiellettyjä aineita että ravitsemuksellisia aineita.

Taulukko 4. Rehujen haitallisten ja kiellettyjen aineiden, kokkidiostaattien ja lääkerehujen tehoaineiden sekä ravitsemuksellisten analyysien määrät vuonna 2017. Näytteiden lukumäärä on esitetty taulukossa suluissa.

Analyysi	Suunniteltu analyysien (näytteiden) lukumäärä yhteensä	Toteutunut; rehuaineet	Toteutunut; rehu-seokset	Toteutunut; rehun lisäaineet, esiseokset	Toteutunut analyysien lukumäärä yhteensä	Toteutunut (%)
Salmonella ¹⁾	4361 (4361)	4032	319	10	4361	100 ¹⁾
Muut mikro-organismit ²⁾	300 (150)	377	122		499	166
Mikroskopointi/lihaluujauho	270	89	191		280	104
Mikroskopointi/kalajauho	160	61	135		196	123
Mikroskopoinnit yhteensä ³⁾	430 (340)	150	326		476	111
Kasvipäriset epäpuhtaudet, aitous ja tuholaiset ⁴⁾	90 (50)	106	23	-	129	100 ⁴⁾
Mykotoksiinit ⁵⁾	405 (40)	131 (17)	632 (59)	-	763 (76)	188
Kadmium		2	103	7	112	
Lyijy		2	103	7	112	
Elohopea		-	71	10	81	
Arseeni		2	103	8	113	
Kromi		2	102	10	114	
Nikkeli		2	103	10	115	
Raskasmetallit yhteensä	360 (60)	10 (2)	585 (110)	52 (10)	647	180
Melamiini	5 (5)	-	7 (7)	-	7 (7)	140
Dioksiinit, dioksiinien kaltaiset PCB-yhdisteet ja muut kuin dioksiinien kaltaiset PCB-yhdisteet ⁶⁾	8 (2)	8 (2)	-	-	8 (2)	100
Kasvinsuojeluaineet ⁷⁾	1335 (15)	-	1374 (15)	-	1374 (15)	100
Kokkidiostaatit, lääkeaineet, kielletyt antibiootit ja muut yhdisteet jääminä ⁸⁾	1890 (45)	-	2150 (60)	35 (1)	2185 (61)	116
Kokkidiostaattien pitoisuuksien rehun lisäaineina	10 (10)	-	12 (12)		12 (12)	120
Lääkerehujen tehoaineet	4 (4)	-	1	-	1	25
Muuntogeenisyyden analysointi ⁹⁾	150 (15)	28 (2)	251 (16)	-	279 (18)	100 ⁹⁾
Haitallisten ja kiellettyjen aineiden analyysit yhteensä	9348	4842	5802	97	10741	115 %
Rehujen ravitsemukselliset analyysit yhteensä	2632	153	2447	32	2632	100 %
Rehujen valvonta-analyysit yhteensä	11980	4995	8249	129	13373	112 %

1) Suunniteltujen analyysien yhteismäärä määräytyy pääosin rehualan toimijoiden toteutuneiden tuontierien lukumäärän mukaisesti (suunniteltu = toteutunut).

2) Kohteena ovat pääosin muut kuin elintarviketuotantoeläinten rehut; rehut turkis- ja lemmikkieläimille.

3) Kohteena ovat elintarviketuotantoeläinten rehuseokset (märehtijäin ja ei-märehtijäin rehut) ja näiden rehujen valmistukseen käytettäviä rehuaineita sekä tuonnissa kalajauho.

- 4) Suunnitelmassa näytteiden ja analyysien määrä on arvio. Analyysit määritellään näytteille sekä pisto-koeluonteisesti että epäilyn perusteella. Samasta näytteistä voidaan tehdä yksi tai useampi analyysiryhmään kuuluva analyysi. Toteutuneiden analyysien yhteismäärä vaihtelee näytteittäin (suunniteltu \approx toteutunut).
- 5) Tutkittavat mykotoksiinit ovat laajassa multimenetelmässä aflatoksiini B1 (AFB1), aflatoksiini B2 (AFB2), aflatoksiini G1 (AFG1), fumonisiini B1 (FB1), fumonisiini B2 (FB2), okratoksiini A (OTA), 3-asetyyliideoksinivalenoli (3Ac-DON), deoksinivalenoli (DON), diasetoksiskirpenoli (DAS), fusarenon-X (F-X), HT-2-toksiini (HT-2), T-2-toksiini (T-2) ja zearalenoni (ZEN) (13 yhdistettä). Tutkittavat yhdisteet ovat suppeamassa menetelmässä aflatoksiini B1 (AFB1), aflatoksiini B2 (AFB2), aflatoksiini G1 (AFG1) ja aflatoksiini G2 (AFG1) (4 yhdistettä). Näytteiden analysoimiseen käytetään pääasiassa laajaa multimenetelmää.
- 6) Dioksiini-yhdisteiden summa (17 yhdistettä) 12 %:n kosteuteen suhteutettuna WHO(2005)-PCDD/F TEQ mukaisesti sisältäen määritysrajan.
Dioksiinien kaltaisten PCB-yhdisteiden summa (12 yhdistettä)(PCB 77, PCB 81, PCB 105, PCB 114, PCB 118, PCB 123, PCB 126, PCB 156, PCB 157, PCB 167, PCB 168 ja PCB 189) 12 %:n kosteuteen suhteutettuna WHO(2005)-Dioxinlike PCBs TEQ mukaisesti sisältäen määritysrajan.
Muut kuin dioksiinien kaltaisten PCB-yhdisteiden summa (6 yhdistettä)(PCB 28, PCB 52, PCB 101, PCB 138, PCB 153 ja PCB 180) (ICES-6) 12 % kosteuteen suhteutettuna sisältäen määritysrajan.
- 7) Kasvinsuojeluaineiden -määritysmenetelmävalikoimassa on 101 eri tutkittavaa yhdistettä. Näytteiden analysoinnissa käytetään sekä multimenetelmiä että yksittäisiä menetelmiä. Kaikkia yhdisteitä ei aina ole mahdollista tutkia kaikista rehumatriiseista/-näytteistä.
- 8) Multimenetelmä seuraavien yhdisteiden jäämille (yhteensä 43 yhdistettä): a) Kokkidiostaatit: dekokinaatti, diklatsuriili, halofuginoni, lasalosiidi, maduramisiiniammonium, monensiini, narasiini, nikarbatsiini, robenidiinihydrokloridi, salinomysiini, semduramisiini (11 yhdistettä) b) lääkeaineiden tehoaineet: ampisilliini, doksisykliini, emamektiinibentsoaatti, enrofloksasini, etopabaatti, febanteeli, fenbendatsoli, florfenikoli, flubendatsoli, furatsolidoni, nifursoli, klooritetrasykliini, klopidoli, kloramfenikoli, linkomysiini, mebendatsoli, oksitetrasykliini, rodidatsoli, sulfadiatsiini, sulfadimetoksiini, tetrasykliini, tiamuliini, tilmikosiini, toltrasuriili, trimetopriimi, tylosiini, tylvalosiini, valnemuliini ja (28 yhdistettä) ja c) kielletyt yhdisteet: amprolium, basitrasiiini, dimetridatsoli ja karbadoksi (4 yhdistettä). Käytössä on kaksi multimenetelmää eri herkkyystasoilla. Analysoitaessa vakuudellisia kokkidiostaattirehuja tai lääkerehuja, näytteet skriinataan jäämämenetelmää suuremmalla herkkyysaluetasolla. Tarvittaessa näyte voidaan analysoida uudelleen pienemmällä herkkyysaluetasolla. Em. yhdisteitä tutkitaan pääosin rehuseoksista.
- 9) Suunnitelmassa näytteiden ja analyysien määrä on arvio. Suunniteltu \approx toteutunut. Analyysien määrä per näyte vaihtelee näytteittäin. Näytteille tehdään kasvilajien gm-skriinaus ja silloin tutkitaan sekä EU:ssa hyväksytyjä että hyväksymättömiä gm-aineksia.

Rehujen vienti

Rehujen vienti oli vilkasta ja siihen liittyviä todistuspyyntöjä tuli runsaasti. Vientimaiden kasvaneet vaatimukset ja uusien vientimaiden erityistarpeet todistusten sisältöön liittyen lisäsivät tarvetta uusia vientitodistusmalleja ja laatia ohjeistusta toimijoille. Rehuvälvönnä osallistui Etelä-Afrikan ja Japanin vientiselvitysten laadintaan toimintavuoden aikana. Lisäksi osallistuttiin Thaimaan tekemään, rehualan toimijaan kohdistuneeseen vientitarkastukseen.

Lokakuun lopussa Evira ja MMM kokoontui yhdessä rehualan toimijoiden kanssa keskustelemaan Kiinan viennin edistämiseksi. Tämän jälkeen perustettiin rehuvientityöryhmä, joka koostuu Eviran ja MMM:n edustajien lisäksi myös rehualan toimijoista. Ryhmä kokoontui joulukuussa ensimmäistä kertaa edistämään rehujen vientiä.

3 TOIMINNAN JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS

3.1 Todetut puutteet ja niiden yleisyys

Rehualan alkutuotannon toimijat

ELY-tarkastajat ottivat eläintiloilta rehunäytteitä eläinvalkuaisen rehukäytön tutkimiseksi. Rehunäytteissä ei havaittu kiellettyä eläinvalkuaista. Rehunäytteiden analysoinnin yhteydessä katsottiin myös mahdolliset muut visuaaliset poikkeamat, kuten tuohyönteiset, torajyvät ja hukkakaura. Muut poikkeamat ja tarkastuksilla havaitut puutteet on esitetty taulukossa 5. Puutteiden määrä oli samaa tasoa kuin edellisenä vuonna. Rehuvarastojen tunnisteiden merkitsemisessä kirjanpitoon havaittiin myös edellisen vuoden tapaan puutteita ja kehitettävää yksittäisillä tiloilla. Tarkastajat tekivät havaintoja tuhoeläimistä tai niiden jäljistä kahdeksan eläintilan rehuvarastoalueella. Lisäksi tarkastettujen eläintilojen joukossa oli neljä ja kalanviljelylaitosten joukossa kaksi rekisteröitymättömältä rehualan alkutuotannon toimijaa. Tarkastajat neuvoivat tiloja rekisteröitymisessä, kirjanpidossa, rehuvarastojen tunnisteiden merkitsemisessä ja rehujen säilytyksessä.

Taulukko 5. Todetut puutteet (kpl) rehualan alkutuotannon toimijoiden valvonnassa 2016 ja 2017.

Todettu puute	2016	2017
Rehuissa todettiin tuohyönteisiä, jyräjän/linnun ulostetta, jyräjän karvoja, höyheniä, hometta, torajyviä, hukkakauraa ja/tai kasvitieteellinen puhtaus alle 95 %	16	15
Rehukirjanpito, kirjanpito kasvinsuojeluaineiden ja/tai biosidien käytöstä puutteellinen tai puuttui kokonaan	6	4
Jätteitä, vaarallisia aineita, kemikaaleja, siemeniä tai lääkerehuja ei ole varastoitu asianmukaisesti erillään rehuista tai eläinten pito-paikoista	0	1
Tila on hankkinut rehua rekisteröitymättömältä rehualan toimijalta	1	1
Tilalla ei ole käsitellyn eläinvalkuaisen käyttöön vaadittavaa rekisteröintiä tai hyväksyntää	2	1
Tilalla ei ole käsittelemättömien tai käsiteltyjen maitotuotteiden käyttöön vaadittavaa rekisteröintiä	0	1
Yhteensä	25	23

Tuohyönteisiä todettiin 11 rehunäytteessä (v. 2016 7 kpl), mikä johti rehun säilytyspaikan puhdistuskehotukseen, mutta ei rehun käyttökieltoon. Jyräjän tai linnun ulostetta ja jyräjän karvoja tai höyheniä todettiin viidessä rehunäytteestä (v. 2016 7 kpl), minkä seurauksena kyseisiä tiloja kehoitettiin korjaamaan rehun säilytystä ja kiinnittämään huomiota tuhoeläintorjuntaan. Torajyviä (v. 2016 3 näytettä) tai hukkakauraa (v. 2016 2 näytettä) ei todettu maataloilta otetuista viljanäytteistä visuaalisissa tutkimuksissa. Viisi viljanäytettä otettiin pistokoeluoontoisesti mykotoksiinianalyyseihin, joissa yhden näytteen todettiin sisältävän deoksinivalenolia (DON) yli komission suositusarvon (12 % kosteudessa). Jäljellä oleva viljaerä määrättiin käyttökieltoon eläinten ruokinnassa ja hävitettäväksi.

Rehualan alkutuotannon toimijoiden täydentävien ehtojen rehuvaatimusten noudattamisessa havaittiin laiminlyönnejä kuudella eläin- tai kasvitilalla. Laiminlyöntien lukumäärä on edellisten vuosien luokkaa.

Neljällä maatilalla salmonellatartunnan lähteen selvittämiseksi otetuissa 39 rehunäytteessä ei todettu salmonellaa.

Seleenin saannin seuranta varten otettujen satovuosien 2016 (20 kpl) ja 2017 (41 kpl) säilörehunäytteiden keskimääräinen seleenipitoisuus oli 0,18 mg/kg ka, mikä on hie-

man pienempi kuin edellisenä vuonna otettujen näytteiden keskimääräinen seleenipitoisuus (0,25 mg/kg ka). Näytteistä suuremman osan (24 kpl) pitoisuus jäi alle laboratorion määritysrajan <0,04 mg/kg ka kuin edellisenä vuonna (14 kpl). Vaihtelu yksittäisten näytteiden seleenipitoisuuksissa oli suurta (<0,04 – 0,69 mg/kg ka) kuten aiempinakin vuosina. Seleeni-pitoisuuksiltaan alhaiset säilörehut oli korjattu pääasiassa lannoittamattomista tai vain kuiva- tai lietelannalla lannoitetuista nurmista.

Rehualan toimijoiden valvonta

Tarkastuksissa todetut puutteet ja niiden perusteella rehualan toimijoilta edellytetyt toimenpiteet on luokiteltu kolmeen luokkaan siten, että 1. luokan puutteet ovat vakavimpia ja 3. luokan puutteet lievimpiä. Lisäksi toiminnan parantamiseksi voidaan antaa kehitysehdotuksia, joiden osalta lainsäädännössä ei esitetä täsmällisiä vaatimuksia. Kehitysehdotukset eivät ole toimijaa sitovia. Taulukoiden 6 a ja 6 b mukaisesti toimijoilta edellytettiin toimenpiteitä ja toimijoille annettiin kehitysehdotuksia yhteensä 274 (v. 2016/256, v. 2015/284, v. 2014/382, 2013/328). Edellytettyjen toimenpiteiden lukumäärä on tarkastuskäynteihin suhteutettuna pienentynyt jonkin verran edellisiin vuosiin verrattuna. Vakavia puutteita toimijoiden toiminnassa ei valvontavuonna todettu. Eniten löytyi lieviä puutteita ja kehitysehdotuksia. Evira asetti edellytetyille toimenpiteille määräajat. Evira keskeytti yhden sellaisen kuljetusliikkeen rekisteröinnin, joka ei ole suorittanut Eviran edellyttämiä toimenpiteitä. Evira keskeytti myös yhden sellaisen rehuseosvalmistajan rekisteröinnin, joka ei kehotuksesta ja uusintatarkastuksesta huolimatta toteuttanut Eviran edellyttämiä toimenpiteitä.

Valvonnassa todetut säännösten vastaisuudet liittyivät pääasiassa laitosten toimintaan ja vähäisemmässä määrin tiloihin tai laitteisiin. Rehualan toimijoiden HACCP-järjestelmissä, laadunvarmistuksessa, tukijärjestelmissä, ohjeistuksessa, tietojen kirjaamisessa, pakkausmerkinnöissä ja saateasiakirjoissa todettiin puutteita. Vaarojen arvioinnin pohjana olevat vuokaaviot ovat olleet jossain määrin puutteellisia eikä kaikkia oleellisia vaaroja ole välttämättä huomioitu. Ongelmia oli mm. joillakin elintarvikkeiden valmistajilla, jotka toimittavat sivujakeita rehuksi sekä pienemmällä toimijoilla. Rehutehtaissa kuumennuskäsittely on yleensä kriittinen hallintapiste. Laadunvarmistuksen puutteita olivat esimerkiksi riittämätön näytteenotto ja näytteiden tutkiminen. Rehutehtaat noudattivat pakollista tuotantoympäristönäytteenottoa koskevia vaatimuksia hyvin ja ottavat usein lisänäytteitä oman riskinarviointinsa perusteella. Rahtisekoittajilla ja joillakin rehuaaineiden valmistajilla on ollut puutteita salmonellanäytteiden tutkimisessa. Pakkausmerkintäpuutteita oli erityisesti rehuaaineissa. Suurin osa toimijoista raportoi edellytettyjen toimenpiteiden suorittamisesta määräajassa. Kolmelle toimijalle lähetettiin kehoitus toimenpiteiden raportoinnista.

Taulukko 6 a. Todetut puutteet (kpl), joiden perusteella on edellytetty toimenpiteitä. ¹⁾

	Luokka 1	Luokka 2	Luokka 3	Yhteensä
Raaka-aineet		1	4	5
Tilat ja laitteet		4	4	8
Tukijärjestelmät		6	38	44
Henkilöstö			4	4
Laadunvarmistus		5	16	21
Rekisteröitymättömät toimijat		1	5	6
Tietojen kirjaaminen			6	6
Valitukset ja takaisin veto		1	6	7
HACCP		12	31	43
Pakkausmerkinnät		2	18	20
Rekisteröitymättömät toimijat				0
	0	32	132	164

- 1) Ei sisällä vähittäiskauppojen, kuljetusvälineiden tai Venäjän vientiin liittyvissä tarkastuksissa todettuja puutteita. Sisältää hyväksyntätarkastuksissa ja kuljetusliikkeiden tarkastuksissa todetut puutteet.

Taulukko 6 b. Havainnot (kpl), joiden perusteella on annettu kehitysehdotuksia

Puuteryhmä	Kirjattu lukumäärä
Raaka-aineet	6
Tilat ja laitteet	7
Tukijärjestelmät	29
Henkilöstö	14
Laadunvarmistus	21
Rekisteröitymättömät toimijat	4
Kirjanpito	2
Valitukset ja takaisin veto	4
HACCP	18
Pakkausmerkinnät	5
Summa:	110

Taulukko 6 b. Havainnot (kpl), joiden perusteella on annettu kehitysehdotuksia

Irtorehun kuljetusautojen tarkastuksissa havaittiin eniten puutteita puhdistuskirjanpidossa. Myös lakisäätöisessä salmonellanäytteenotossa havaittiin puutteita. Puutteiden suhteellinen määrä on kasvanut kaikissa puuteryhmissä edelliseen vuoteen verrattuna lastaustilojen siisteyttä lukuunottamatta. Salmonellanäytteenotto puuttui 15 autosta tai sitä ei pystytty todentamaan. Viranomaisnäyte salmonellan toteamiseksi otettiin seitsemästä kuljetusvälineestä; niissä ei todettu salmonellaa.

Taulukko 7. Kuljetusautojen tarkastuksissa havaitut puutteet v. 2017 (ei sisällä eläimistä saatavien sivutuotteiden kuljetuksia).

Puuteryhmä	Puutteita, kpl	Osuus tarkastetuista, %
Puhdistuskirjanpito	19 (ei kirjanpitoa)	41
Lastaustilojen siisteys	3 (tydyttävä)	7
Ajokirjanpito	5 (ei kirjanpitoa)	11
Salmonellanäytteenotto	15 (ei näytteenottoa)	38
Yhteensä	42	

Tuotantoeläinten rehua myyville vähittäiskaupoille annetut huomautukset liittyivät tuholaiistorjuntaan, varastotilojen siisteyteen tai rakenteellisiin puutteisiin sekä merkintöihin. Puutteet olivat yleensä lieviä ja niitä todettiin vähemmän kuin edellisenä vuonna (vuonna 2016 puutteita kirjattiin noin puolessa tarkastuksista). Yhdessä tapauksessa Evira antoi kaupalliikkeelle määräyksen siivota varastotilat ja esittää suunnitelma, jolla estetään tuholais/siisteysongelman (linnut varastotiloissa) toistuminen.

Eläimistä saatavat sivutuotteet (ei maitoalan laitokset)

Laitosvälvönnässä havaitut, riskiluokaltaan pienemmät puutteet (luokan 3 puutteet) liittyivät omavälvönnäsuunnitelmiin, kaupallisiin asiakirjoihin, sivutuotteiden merkitsemiseen, kirjanpitoon (puhdistus, perehdytys, lämpötilaseuranta), pakkausmerkintöihin, näytteenottoon ja näytteiden analysoimiseen. Luokan 3 puutteita todettiin Eviran rehuvälvönnän tekemissä tarkastuksissa yhteensä 11 kappaletta.

Luokan 2 puutteet ovat vakavuudeltaan luokan 3 ja 1 puutteiden välissä. Tällaisia olivat esimerkiksi näytteenottosuunnitelman tai ajantasaisen omavälvönnäsuunnitelman puuttuminen/suunnitelman toteuttamisen laiminlyöminen kokonaan sekä puuttuvat sivutuoteluokkamerkinnot. Luokan 2 puutteita todettiin kaksi kappaletta.

Vakavia puutteita eli luokan 1 puutteita, joiden vuoksi toiminnasta aiheutuu vaaraa eläinten, ihmisten tai ympäristönturvallisuudelle, ei havaittu.

Puutteiden lisäksi sivutuotelaitosten tarkastusten yhteydessä annettiin yhteensä 10 kehitysehdotusta.

Tuotevälvönnä

Tuotevälvönnän viranomaisanalyysissä todettujen säännöstenvastaisuuksien johdosta annettujen huomautusten ja toimenpidemääräysten prosentuaalinen osuus on kuvattu taulukossa 9. Poikkeamien esiintymistiheyden vaihteluun eri vuosina vaikuttavat osaltaan analyysien kohdentaminen eri rehuihin ja analyysihin ohjattujen näytteiden kokonaismäärä sekä välvönnävuoden painotukset. Esimerkiksi lääkeruhujen valmistus on ajoittaista, mikä vaikeuttaa näytteenottoa ja sen toteutumista. Lisäksi lääkeruhunäytteiden kokonaismäärä on pieni ja siten yksi säädöstenvastaisuus suhteutettuna näytteiden kokonaismäärään saa aikaan suuren laskennallisen % -osuuden.

Määrällisesti eniten huomautuksia annettiin liittyen pääravintoaineisiin, enterobakteerien määriin, kasviperäisiin epäpuhtauksiin ja tuholaisiin sekä pakkausmerkintöihin. Suhteellisesti eniten poikkeamia todettiin rehun lisäaineina käytettyjen kokkidiostaattien vakuudellisissa pitoisuustasoissa. Muita säännöstenvastaisuuksia todettiin rehunäytteissä keskimäärin saman verran kuin aikaisempina vuosina, ja määrällisesti niitä oli suhteellisen vähän.

Taulukko 9. Tuotevalvonnan viranomaisanalyseissa todettujen säännöstenvastaisuuksien johdosta annettujen huomautusten ja toimenpidemääräysten prosentuaalinen osuus analysoiduista näytteistä sekä pakkausmerkintäpuutteiden osuus rehuerissä.

Todettu säännöstenvastaisuus	2010 (%)	2011 (%)	2012 (%)	2013 (%)	2014 (%)	2015 (%)	2016 (%)	2017 (%)
Kivennäisainepoikkeamat	10	11	3,9	4,5	6,3	1,5	2,7	1,7
Pääravintoainepoikkeamat	10	8,4	6,2	5,8	4,9	5,8	4,5	4,0
Hivenainepoikkeamat	17	12	2,6	3,4	3,0	4,3	3,0	1,7
Vitamiinipoikkeamat	34	40	24	21	11	15	3,8	6,1
Aminohappo-, sokeri-, heratai tärkkelyspoikkeamat	-	-	-	-	0,6	1,1	0,3	0,8
Muut analyysit mm. suolapitoisuus, suolahapoon liukenematon tuhka, propyleeniglykoli	-	-	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Salmonella ja muut mikro-organismit	0,4	0,2	0,2	2,7	1,2	1,3	1,2	0,4
Maaeläinperäinen aines tai kalajauho	1,6	0,0	0,0	0,4	0,2	0,3	0,0	0,6
Kasviperäiset epäpuhtaudet, aitous ja tuhohyönteiset	20	22	11	30	25	14	14	1,6
Mykotoksiinit	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Raskasmetallit	0,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Melamiini	0,0	0,0	19	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dioksiinit ja dioksiinien kaltaiset PCB-yhdisteet sekä muut kuin dioksiinien kaltaiset PCB-yhdisteet	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	16,7
Kasvinsuojeluaineet	-	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	0,0	0,0
Kokkidiostaatit rehun lisäaineina					50 ¹⁾	82	25	58,3
Lääkerehujen tehoaineiden pitoisuudet					0,0 ¹⁾	25	0,0	0,0
Kokkidiostaatit, lääkerehujen tehoaineet, muut lääkkeiden tehoaineet ja kielletyt yhdisteet jääminä					0,0 ¹⁾	0,0	0,1	0,1
Kokkidiostaatti-, antibiootti- ja/tai muut lääkkeenkaltaiset aineet jääminä sekä kokkidiostaatit rehun lisäaineina ¹⁾	1,9	2,7	1,8	1,3 ¹⁾				
Lääkerehujen tehoaineiden pitoisuudet ja niiden jäämät ¹⁾	0,0	14	25	0,0 ¹⁾				
Muuntogeenisyyden analysointi: EU:ssa hyväksymättömät organismit					0,0	0,0	0,0	0,0
Muuntogeenisyyden analysointi: EU:ssa hyväksytyt organismit, pakkausmerkinnät					10	4,0	0,0	0,0
Pakkausmerkintäpuutteet ²⁾	12	14	7,3	13	12	7,5	9,4	7,7

- 1) Analyysiryhmien jaottelu kokkiidiostaateilla rehun lisäaineina ja lääkerehujen tehoaineilla muuttui vuonna 2014 liittyen multimenetelmän käyttöönottoon ko. analyysiryhmien yhdisteiden analysoimiseksi jäämätason multimenetelmällä ja rehun lisäaineet tai lääkerehujen tehoaineet määrittävällä multimenetelmällä.
- 2) Pakkausmerkintäpuutteiden esiintymistiheys on tässä esitetty suhteutettuna viranomaisnäytteenoton kohteena olleiden rehuerien yhteismäärään valmistuksen valvonnassa ja markkina-valvonnassa. Valmistuksen valvonnassa ja markkina-valvonnassa oli yhteensä 1129 valvontatapahtumaa v. 2017.

Taulukossa 10 on esitetty ne rehuerät, joihin kohdistui kieltoja, määräyksiä tai muita valvonnan toimenpiteitä lukuun ottamatta huomautuksia (taulukko 9). Kielto annettiin tuonnin valvonnassa kuudelle rehuaine-erälle, kotimaisessa valmistuksen valvonnassa kahdelle lemmikkieläinten rehuerälle ja neljälle elintarviketuotantoeläinten rehuerälle sekä markkina-valvonnassa yhdelle luonnon linnuille tarkoitettulle rehuerälle ja kolmelle lemmikkieläinten rehuerälle. Tapauskohtaisesti kielletyt erät tai toimijan omavalvonnassa salmonellaposiitiviksi todetut erät joko käsiteltiin, hävitettiin tai palautettiin. Saastuneita rehueriä ei päätyneet rehuketjuun.

Taulukko 10. Eviran viranomaisnäytteistä todetut säännöstenvastaisuudet ja niiden johdosta annetut kiellot, määräykset ja muut valvonnan toimenpiteet vuonna 2017. Lisäksi taulukossa on sisämarkkinoilta tuodut rehuaine-erät, joista toimija on omavalvonnassaan todennut salmonellaa. **Kiellon saaneet erät on esitetty taulukossa lihavoituna.**

Valvontalinja	Aihe / Tuote	Erät, lkm	Todettu säännöstenvastaisuus	Valvonnan toimenpiteet
Maahantuonti	Kasvipiperäiset rehuaineet: rapsirouhe	3	<i>Salmonella Tennessee</i>	Ehdollinen maahantuontikielto, käsittely, uusinta näytteenotto ja analyysit
Sisämarkkina-kauppa	Kasvipiperäiset rehuaineet: rapsirouhe	6 1 1	<i>Salmonella Tennessee</i> <i>Salmonella Mbandaka</i> <i>Salmonella Liverpool</i>	Toimijalle myönnettiin lupa käsitellä erät, virallinen näytteenotto, analyysit käsittelyn jälkeen.
Sisämarkkina-kauppa	Kasvipiperäiset rehuaineet: rapsipuriste	1	<i>Salmonella Mbandaka</i>	Toimijalle myönnettiin lupa käsitellä erä, virallinen näytteenotto, analyysit käsittelyn jälkeen
Sisämarkkina-kauppa	Kasvipiperäiset rehuaineet: luomurapsipuriste	1	<i>Salmonella Gatenua, salmonella Livingstone</i>	Toimijalle myönnettiin lupa käsitellä erä, mutta erä palautettiin, koska erässä oli salmonellaa vielä käsittelyn jälkeen
Sisämarkkina-kauppa	Kasvipiperäiset rehuaineet: luomurapsipuriste	1	<i>Salmonella Cubana</i>	Toimijalle myönnettiin lupa käsitellä erä, virallinen näytteenotto, analyysit käsittelyn jälkeen.
Sisämarkkina-kauppa	Kasvipiperäiset rehuaineet: soijarouhe, gmo	2	<i>Salmonella Liverpool</i>	Toimijalle myönnettiin lupa käsitellä erät, virallinen näytteenotto, analyysit käsittelyn jälkeen
Sisämarkkinakauppa	PAP, käsitelty eläinvalkuainen	3	Kielletty eläinvalkuainen/märehtijän DNA	Uusintanäytteenotto, ehdollinen markkinointikielto ja palautus
Kotimainen valmistus	Eläinperäiset rehut lemmikkieläimille, lemmikkeille valmistettava raakarehu	2	Enterobakteereja yli lainsäädännön salliman rajan	Ehdoton kielto, koska ylitys oli niin suuri.

Valvontalinja	Aihe / Tuote	Erät, lkm	Todettu säännöstenvastaisuus	Valvonnan toimenpiteet
Kotimainen valmistus	Eläinperäiset rehut lemmikkieläimille, lemmikeille valmistettavat raakapakasteet	4	Enterobakteereja yli lainsäädännön salliman rajan	Toimijaa kehoitettiin kiinnittämään huomiota valmistamiensa tuotteiden mikrobiologiseen laatuun.
Kotimainen valmistus / monitorointi tilat	Kasviperäiset rehuaineet elintarviketuotantoeläimille: kauraohra	1	Deoksinivalenolia yli lainsäädännön ohjearvon	Ehdoton käyttökielto ja erän hävittämismääräys.
Kotimainen valmistus	Kasviperäiset rehuaineet elintarviketuotantoeläimille: soijaruuhe	1	Salmonella Havana	Ehdollinen markkinoille saattamiskielto. Toimijalle selvitys- ja toimenpidemääräyksiä. Erän kemiallinen käsittely ja uusintanäytteenotto. Toimija seurantanäytteenottoon ja -analyysiin.
Kotimainen valmistus	Rehuseokset elintarviketuotantoeläimille, kalkkunan täydennysrehu	1	Kokkidiostaattirehun jälkeen valmistetussa kalkkunan rehussa monensiinin jäämiä yli sallitun enimmäispitoisuuden	Ehdoton markkinoille saattamiskielto. Ei takaisinvetomääräystä, koska koko valmistettu erä varastoituna tehdään silossa. Toimijalle selvitys- ja toimenpidemääräyksiä. Toimija seurantanäytteenottoon ja -analyysiin.
Kotimainen valmistus	Rehuseokset elintarviketuotantoeläimille, kalkkunan täysrehu	1	Kokkidiostaattirehun jälkeen valmistetussa kalkkunan rehussa ei ollut kohderehun mukaista kokkidiostaattia dekokinaattia, vaan monensiinin jäämiä yli sallitun enimmäispitoisuuden	Ehdoton markkinoille saattamiskielto. Ei takaisinvetomääräystä, koska koko valmistettu erä varastoituna tehdään silossa. Erälle hävittämismääräys. Toimijalle selvitys- ja toimenpidemääräyksiä. Toimija seurantanäytteenottoon ja -analyysiin.
Markkina- valvonta	Kaura	1	Hukkakaura	Markkinointikiellolle ei tarvetta, koska erää ei enää markkinoilla
Markkina- valvonta	Auringonkukan siemenet	1	Elävät tuholaiset	Ehdollinen markkinointikielto
Markkina- valvonta	Siemenseos linnuille	2	Elävät tuholaiset	Markkinointikiellolle ei tarvetta, koska takaisin veto toteutui ennen kiellon määräämistä tai erää ei enää markkinoilla
Markkina- valvonta	Vehnä linnuille	1	Elävät tuholaiset	Varaston puhdistuskehotus
Markkina- valvonta	Koiran täydennysrehu (raakapakaste)	1	<i>Salmonella Indiana, enterobakteerit, klostridit</i>	Ehdoton markkinointikielto ja takaisinvetomääräys
Markkina- valvonta	Koiran täysrehu (raakapakaste)	2	STEC-bakteeri	Ehdoton markkinointikielto
Markkina- valvonta	Koiran täysrehu (raakapakaste)	1	STEC-bakteeri ja enterobakteerit	Ehdoton markkinointikielto

Valvontalinja	Aihe / Tuote	Erät, lkm	Todettu säännöstenvastaisuus	Valvonnan toimenpiteet
Yhteenveto		17	kielletyt erät yhteensä	9 ehdotonta kieltoa ja 8 ehdollista kieltoa
Yhteensä		38	säännösten vastaiset erät yhteensä	

Mikrobiologisten vaarojen esiintyminen

Tuonnin yhteydessä joko viranomaisvalvonnassa tai toimijan omavalvonnassa todettiin kuusitoista salmonellaa sisältävää elintarviketuotantoeläimille tarkoitettua rehuerää (16 kpl v. 2016, 5 kpl v. 2015). Saastuneiden erien määrä oli edellisen vuoden tapaan suuri. Toimijat hakivat salmonellaa sisältäneille tuontierille käsittelyluvan Evirasta. Käsittelyn jälkeen rehueristä otettiin viralliset näytteet ja erät hyväksyttiin käyttöön sen jälkeen, kun ne oli todettu puhtaaksi. Uusia käsittelyaineita otettiin käyttöön ja siihen liittyen joitakin eriä jouduttiin käsittelemään useampaan kertaan. Yksi luomurapsipuriste-erä palautettiin lähtömaahan. Yhteensä salmonellaa sisältäneet erät edustivat 37,1 miljoonaa kiloa rehuaineita (35,6 milj. kg v. 2016 ja 10,3 milj. kg v. 2015).

Elintarviketuotantoeläimille tarkoitetuista, kotimaassa valmistetuista rehuista todettiin yhdestä rehuaine-erästä salmonellaa. Erä käsiteltiin kemiallisesti, ja käsitellystä erästä otettiin uudelleen viranomaisnäytteet käsittelyn tehokkuuden varmentamiseksi. Rehu-alan toimijalle annettiin selvitys- ja toimenpidemääräyksiä, ja valvontakohte asetettiin tehostetun viranomaisnäytteenoton piiriin toistaiseksi.

Kotimaisesta valmistuksesta otetuista eläimistä saatavista sivutuoterehunäytteistä analysoitiin salmonella ja enterobakteerit. Salmonellaa ei todettu yhdessäkään näytteessä. Enterobakteerien määrä ylitti sivutuoteasetuksen salliman tason seitsemässä näytteessä. Näytteet olivat lemmikkieläimille valmistettuja raakaruokia. Ylityksen tasta riippuen Evira joko antoi toimijalle huomautuksen, kuuli toimijaa ylityksen johdosta tai kielsi rehuerän markkinoille saattamisen suoraan ilman kuulemista. Kuulemisen seurauksena Evira joko kielsi rehuerän markkinoille saattamisen ja edellytti toimijalta selvityksiä toimenpiteistä, joihin tutkimustulosten johdosta oli ryhdytty tai totesi kieltämisen tarpeettomaksi saatujen selvitysten perusteella. Yhtä erää ei ollut enää jäljellä, joten kieltoa ei annettu, vaikka se enterobakteerimäärän puolesta olisi ollutkin aiheellista.

Markkinavalvonnassa otettiin näytteitä koirien raakapakasteista. Yhdessä kotimaisessa pakasteessa todettiin salmonellaa ja korkea enterobakteeripitoisuus. Kolmessa ulkomaisessa pakasteessa todettiin STEC-bakteereita ja yhdessä näistä näytteistä todettiin myös korkea enterobakteeripitoisuus. Säännöstenvastaisuuksia todettiin enemmän kuin aiempina vuosina.

Kielletty eläinvalkuainen

Suomeen tuodut, elintarviketuotantoeläimille tarkoitetut kalajauhoerät tutkittiin mikroskoipimalla maaeläinperäisen aineksen varalta, eikä erissä ollut huomautettavaa. Kielletyn maaeläinperäisen aineksen varalta otettiin näytteitä myös muista Suomeen tuoduista käsitellyistä eläinvalkuaisista, jotka oli tarkoitettu elintarviketuotantoeläimille. Kolmessa tuontierässä todettiin PCR-analyyseissä märehitjän DNA:ta. Kyseessä oli siipikarjaperäinen PAP (processed animal protein). Kyseisten erien käyttö elintarviketuotantoeläinten rehuihin kiellettiin.

Kotimaisen valmistuksen valvonnassa, markkinavalvonnassa ja tilavalvonnassa elintarviketuotantoeläimille tarkoitetuista rehuaineista tai rehuseoksista ei todettu jämiä

kielletystä maaeläinperäistä aineksesta tai viitteitä säädösten vastaiseen kalajauhön käyttöön.

Kasvipäriset epäpuhtaudet, aitous ja tuhohyönteiset

Markkinoilta otetuista linnunsiemennäytteistä todettiin aiempien vuosien tapaan hukkakauraa, tosin vain 1 näytteessä ja eläviä tuholaisia 4 näytteessä (v. 2016 hukkakauraa 3 ja tuholaisia 3). Edelleen yleisimmät säännöstenvastaisuudet markkinoilta otetuissa näytteissä/rehuerissä liittyivät lemmikkieläinten rehujen merkintöihin.

Kemialliset haitalliset ja kielletyt aineet

Evirassa hyödynnettiin laajamittaisesti käytössä olevia multimenetelmiä, joilla on mahdollista tutkia samanaikaisesti useita eri yhdisteitä. Rehusta ei todettu säännöstenvastaisuuksia dioksiinien, kasvinsuojeluaineiden, raskasmetallien ja melamiinin esiintymisessä.

Yhdessä kotimaassa valmistetussa kalajauhoerässä todettiin dioksiinien toimintarajan ylitys, mutta pitoisuus ei kuitenkaan ylittänyt dioksiineille kalajauhossa annettua enimmäispitoisuutta. Toimijalle annettiin selvitys- ja toimenpidemääräys dioksiinien pitoisuustason saamiseksi hallintaan tuotantoprosessissaan.

Yhdessä tilan rehuviljaerässä todettiin mykotoksiinin ohjearvon ylitys. Rehuerä asetettiin kieltoon ja määrättiin hävitettäväksi.

Yhdellä rehutehtaalla todettiin säännöstenvastaisuuksia kokkidiostaattien jäämien osalta. Kaksi rehuerää asetettiin kieltoon. Molemmat erät olivat varastoituina kokonaisuudessaan tuotantolaitoksen silloissa, ja perusteita takaisinvedolle ei ollut. Kyseiselle rehualan toimijalle annettiin selvitys- ja toimenpidemääräyksiä ja tuotantolaitos asetettiin tehostettuun näytteenottoon kokkidiostaattien jäämien osalta.

Yhdeltä lääkerehua valmistavalta rehutehtaalta otetusta näytteestä ei menetelmällisistä syistä pystytty analysoimaan kyseisen lääkerehun vaikuttavan tehoaineen pitoisuutta. Muita lääkerehujen valmistuseriä ei saatu viranomaisnäytteenoton piiriin. Lääkerehujen tehoaineiden ilmoitetuissa pitoisuuksia ei siten voitu valvontavuonna varmentaa viranomaisvalvonnassa. Lääkerehuja valmistavien toimijoiden lääkevalmistus ja omavalvonta-analyysit tarkastettiin valvontavuoden aikana osana kyseisiin toimijoihin kohdistuneita rehuhygieniasetuksen mukaisia laitostarkastuksia.

Rehujen muuntogeenisyyden valvonta

Rehujen muuntogeenisyyden valvonta painottui EU:ssa hyväksytyjen muuntogeenisten organismien sekä niistä valmistettujen rehujen merkintöihin ja jäljitettävyyteen. Näytteenotto kohdistettiin rehuihin, joissa ei ollut merkintää muuntogeenisyydestä. Näytteistä tutkittiin sekä EU:ssa hyväksytyjä että hyväksymättömiä muuntogeenisiä aineksia. Yhdestä näytteestä tehdään useita analyysejä, joten siitä voidaan todeta erilaisia yhden tai useamman kasvilajin muunnoksia tai niiden yhdistelmiä (Taulukko 4). Analyysituloksissa, jossa muuntogeenistä soijaa on todettu 1 % tarkoittaa, että näytteen sisältämästä soijasta 1 % on muuntogeenistä soijaa.

Kotimaisessa valmistuksessa tai markkinoilta/tuonnin yhteydessä otetuissa näytteissä ei todettu EU:ssa hyväksymättömiä muuntogeenisiä organismeja. Näytteistä ei todettu myöskään sellaisia pitoisuuksia hyväksytyjä muuntogeenisiä aineksia, jotka olisivat edellyttäneet rehun merkitsemistä.

Komissio teki keväällä 2017 tarkastuksen, jossa perehdyttiin mm. rehujen ja elintarvikkeiden gm-valvontaan. Komission huomion johdosta Evira on rehuvalvonnassa lisännyt EU:ssa hyväksymättömien muuntogeenisten organismien analyttistä valvontaa.

Eurooppalainen elintarvikkeita ja rehuja koskeva nopea hälytysjärjestelmä (RASFF)

Suomi teki yhteensä yhdeksäntoista (2016 17 kpl, 2015 5 kpl) rehuja koskevaa ilmoitusta RASFF-hälytysjärjestelmässä. Ilmoitukset liittyivät tuontirehujen valvonnassa todettuun salmonellaan, elintarviketuotantoeläimille tarkoitetussa käsitellyssä eläinvalkuaisessa todettuun märehäijäperäiseen ainekseen sekä lemmikkieläinten raakaruoasta tehtyihin STEC-löydöksiin.

3.2 Puutteiden analyysi

Rehualan alkutuotannon toimijat

Maatilojen rehuvalvonnassa todettujen puutteiden lukumäärä oli edellisten vuosien tasolla, ja puutteita oli vain yksittäisillä tiloilla. Tiloilta otetuista rehunäytteistä todetut jyrssiöiden karvat, linnun höyhenet sekä jyrssiöiden tai linnun ulosteet olivat yksittäistapauksia. Ne ovat voineet joutua rehuun sadonkorjuun yhteydessä pellolla tai varastoinnin aikana. Tuotantoeläinten rehussa olevat tuhohyönteiset eivät ole suoranainen vaara rehujen turvallisuudelle, mutta ne voivat heikentää rehun ravitsemuksellista arvoa. Tuhohyönteisten ja mykotoksiinien esiintymiseen rehuissa vaikuttavat myös sääolosuhteet. Toimijan torjuntatoimenpiteistä huolimatta tuhohyönteisten esiintyminen rehuissa on mahdollista.

Rehukirjanpidossa, kasvinsuojeluaineiden ja biosidien käyttökirjanpidossa sekä rehualan toimintaan liittyvissä rekisteröitymisissä havaitut puutteet ja rehujen hankinta rekisteröitymättömältä toimijalta heikentävät rehujen jäljitettävyyttä, mikä voi vaikuttaa rehujen ja elintarvikkeiden turvallisuuteen. Myös puutteet rehuvarastojen tunnisteiden merkitsemisissä rehukirjanpitoon vaikuttavat rehujen jäljitettävyyteen. Laiminlyöntejä kirjankirjoissa havaittiin kuitenkin vain pienellä osalla valvotuista maatiloista. Puutteet rehujen varastoinnissa erillään jätteistä ja vaarallista aineista sekä rehujen suojaamisessa tuoheläimiltä voivat vaarantaa rehujen ja myös elintarvikkeiden turvallisuutta. Valtaosalla valvotuista tiloista rehujen säilytys oli kunnossa.

Kansallisessa seleenin saannin seurannassa säilörehunäytteiden seleenipitoisuudet olivat seleenin enimmäispitoisuudelle asetetun rajan 0,5 mg/kg 12 % kosteutta sisältävää rehua alapuolella. Suuren osan lannoittamattomien tai seleenä sisältämättömillä lannoitteilla lannoitettujen säilörehujen seleenipitoisuus jäi alle Luonnonvarakeskuksen (Luke) ruokintasuositusten. Tällaista säilörehua syövien eläinten seleeninsaanti voi olla riittämätöntä, jos eläinten ruokintaa ei täydennetä seleenipitoisilla rehuseoksilla.

Rehualan toimijat (mukaan lukien eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevät toimijat)

HACCP-järjestelmien puutteet voivat johtaa siihen, että osa vaaroista jää huomioimatta eikä niitä hallita tehokkaasti. Laadunvarmistuksen puutteet voivat johtaa siihen, että esimerkiksi salmonella ja haitalliset aineet jäävät rehuista toteamatta. Merkintöjen puutteet voivat aiheuttaa sekaannusta rehujen valmistuksessa tai käytössä tai johtaa harhaan loppukäyttäjää.

Laitostarkastuksilla havaitut puutteet sivutuotteiden merkinnöissä, kuljetusasiakirjoissa ja kirjankirjoissa johtavat sivutuotteiden jäljitettävyyden heikkenemiseen. Puutteet yleisessä hygieniassa ja sivutuotteiden säilytyksessä muodostavat riskin rehuturvallisuudelle. Puutteet omavalvontasuunnitelmassa ja HACCP-järjestelmässä voivat johtaa

virheelliseen riskinarviointiin ja toimenpiteiden kohdentamiseen tuoteturvallisuuden kannalta epäolennaisiin asioihin. Näytteenotossa havaitut puutteet voivat johtaa siihen, että esimerkiksi salmonella ja muut haitalliset aineet jäävät toteamatta. Riittämättömien näytteenottosuunnitelmien tai niiden puutteellisen toteutuksen seurauksena toimija ei välttämättä saa todellista kuvaa raaka-aineiden tai valmiiden tuotteiden mikrobiologisesta laadusta. Merkintöjen puutteet voivat aiheuttaa sekaannusta rehujen valmistuksessa tai käytössä, joskaan varsinaisia turvallisuuden kannalta vakavia tapauksia ei tullut esille. Puutteelliset siivouskäytännöt ja tuotanto- ja varastotilojen huono kunto lisäävät tuhoeläinten ja sitä kautta tautien leviämiskä, sekä voivat aiheuttaa terveydellisen riskin rehun loppukäytössä.

Toimijoiden säädösten vastainen toiminta johtuu osittain tiedon puutteesta ja resursien puutteesta. Erityisesti pienillä rehualan toimijoilla ei ole riittävästi asiantuntemusta ja resursseja kirjanpidon, HACCP-järjestelmien ja laadunvarmistussuunnitelmien laatimiseksi eikä niiden merkitystä omassa toiminnassa ymmärretä. Rehuasiantuntemusta puuttuu usein niiltä, jotka eivät ole ensisijaisesti rehutoimijoita, vaan toimittavat esimerkiksi elintarviketuotannon sivujakeita rehuksi. Monien haitallisten aineiden tutkimusten korkeat hinnat rajoittavat tutkimusten määrää. Kustannukset rajoittavat myös sellaisia tila- ja laiteinvestointeja, joilla voitaisiin parantaa rehujen turvallisuutta. Kaikki rehualan toimijat eivät ole riittävästi selvillä lainsäädännön vaatimuksista. Rehu- ja sivutuotelainsäädäntö koetaan edelleen usein raskaaksi ja vaikeaselkoiseksi.

Irtorehun kuljetuskaluston tarkastuksilla havaitut puutteet liittyen puhdistuskirjanpitoon, lastaustilojen siisteyteen, ajokirjanpitoon ja salmonellanäytteenottoon saattavat johtaa kuljetettavien rehujen saastumiseen sekä ongelman leviämiseen laajemmalle rehuketjussa.

Tuotevalvonta

Salmonellan esiintyminen rehuissa on riski sekä elintarvikkeiden turvallisuudelle että eläinten ja ihmisten terveydelle. Salmonellan esiintyminen erityisen riskialttiiden rehujen tuontierissä ei liittynyt kotimaassa toimivien rehualan toimijoiden laiminlyönteihin, vaan rehualan toimijat osoittivat noudattavansa Eviran edellyttämiä tuontieriin liittyviä toimintatapoja sekä Eviran antamaa ohjeistusta vastuullisesti. Salmonellaa sisältävät tuontivalkuaisrehut käsiteltiin ennen niiden päätymistä rehuseosten valmistukseen tai muuhun käyttöön.

Lemmikkieläinten rehuissa todetut salmonellabakteerit ja muut patogeenit eivät aiheuta suoraa vaaraa elintarviketurvallisuudelle, mutta ne voivat olla riski lemmikkien ja ihmisten terveydelle tai aiheuttaa tuotantotilojen saastumista maatiloilla, joilla on lemmikkieläimiä. Yhdessäkään tapauksessa ei voitu osoittaa yhteyttä rehujen salmonella ja ihmisten sairastumisen tai maatiloilla todettujen salmonellatapausten välillä.

Haitallisten aineiden, kuten raskasmetallien, kertymät eläimiin ja sitä kautta eläimistä saataviin elintarvikkeisiin, ovat riski sekä eläinten että ihmisten terveydelle. Eläimistä saatavien elintarvikkeiden osuus ihmisten, etenkin lasten ja nuorten, ruokavaliassa voi olla merkittävä. Haitallisista aineista on useimmiten eniten haittaa pienikokoisille eläinlajeille tai kasvuvaiheessa oleville eläimille.

Kun kokkidiostaatteja tai lääkerehujen tehoaineita käytetään rehujen valmistuksessa, voi tuotantoprosessissa tapahtua väistämättömiä tuotantoteknologisia jäämien siirtymiä seuraaviin rehujen valmistuseriin. Tämä jäämien siirtymä eli ”carry over” rehuissa voi aiheuttaa vaaraa eläimille ja elintarviketurvallisuudelle. Jäämien taustalla voivat olla laiterikot, muutokset valmistusprosessissa ja –käytännöissä esimerkiksi käytettyjen esiseosten annostelussa.

Rehun lisäaineiden enimmäispitoisuuksia suuremmat vitamiini- ja hivenaine- pitoisuudet rehussa voivat lisätä liikasaannin vaaraa kuluttajilla ja eläimillä. Rehun lisäaineiden vähimmäispitoisuuksia pienemmät vitamiini- ja hivenainepitoisuudet rehussa voivat puolestaan aiheuttaa eläimelle ravintoaineiden puutosta. Ravintoaineiden poikkeamat rehussa voivat johtaa eläinten ravitsemuksen epätasapainoon ja sitä kautta heikentää eläimen hyvinvointia ja aiheuttaa tuotannon menetyksiä eläintiloilla.

Rehualan toimijan vastuulla on varmistua, että rehun pakkausmerkintöjen mukaisella viljalisäyksellä rehun lisäaineasetuksen mukaiset minimi- tai maksimipitoisuudet kokkidiostaateille toteutuvat. Rehualan toimijan vastuulla on myös varmistua, että valmistetun lääkerehun tehoaineen pitoisuustaso vastaa lääkerehun reseptissä annettua pitoisuustasoa.

Hallinnollisten kieltopäätösten määrä pysyi edellisen vuoden tasolla. Suurin osa säädöstenvastaisuuksista koski rehujen tuontieriä.

Säännöstenvastaisuuksien moninaisuudesta johtuen myös syyt poikkeamiin ovat tapauskohtaisia, eikä niistä ollut johdettavissa rehuja tai koko rehusektoria koskevia muutostrendejä.

4 AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE

Komission suorittamat tarkastukset

Komissio auditoi Suomen GMO-valvontaa 27-31.3.2018. Rehuvalvonta koordinoi auditointia, johon osallistui Eviran lisäksi MMM, YM, STM, Tulli, Tullilaboratorio, GTKL ja SYKE. Tarkastuksen tarkoituksena oli arvioida muuntogeenisiä organismeja sisältäviä, niistä koostuvia tai niistä tuotettuja elintarvikkeita, rehuja ja siemeniä sekä muuntogeenisten organismien tarkoituksellista levittämistä ympäristöön koskevan virallisen valvonnan järjestelmiä.

Komissio totesi rehujen osalta, että Suomessa tuotetuissa rehuissa olevia GMO:eja valvotaan yleensä suunnitellusti, ja että valvonta on tehokasta sellaisten rehujen osalta, joiden ei pitäisi sisältää GM-aineksia. Komissio totesi myös, että EU:ssa kiellettyjen muuntogeenisten organismien tarkastamista rehuissa tulee edelleen kehittää.

Auditoinnit

Arviointi- ja ohjauskäyntejä (AJO) tehtiin kuusi. AJO-käyntien kohteena olivat yksi laitostarkastuksia tekevä ylitarkastaja, yksi valtuutettu tarkastaja ja yksi ELY-keskustarkastaja. Kaksi suunniteltua ohjaus- ja arviointikäyntiä kohdistui tarkastuseläinlääkärin tekemään sivutuotteiden rehukäytön valvontaan. Näiden lisäksi osallistuttiin yhdelle lihantarkastusyksikön AJO-käynnille, jonka yhteydessä ohjattiin ja arvioitiin myös sivutuotteiden rehukäytön valvontaa. Kaikilla teurastamoiden sivutuotevalvontaan kohdistuvilla käynneillä oli myös neuvontaosuus, johon osallistui laitoksen sivutuotteista vastaava henkilöstöä. Näin sivutuotteisiin ja niiden rehukäyttöön liittyviä asioita pysyttiin käymään läpi mahdollisimman kattavasti yhdellä käynnillä. Käytäntöön olivat tyytyväisiä sekä tarkastuseläinlääkärit että laitosten edustajat.

Kehittämiskohteet, huomiot ja havainnot huomioidaan toiminnassa sekä ohjeistuksessa ja koulutuksissa.

Taulukko 11. Sektorilla suoritettut ohjaus- ja arviointikäynnit

AJOn kohde	Määrä	Teema(t)	Keskeiset havainnot
Valtuutettu tarkastaja	1	Tuonti tai valmistuksen valvonta	<ul style="list-style-type: none"> - Ohjeen mukaisia aseptisia toimintatapoja tulee noudattaa tarkasti näytteenottotilanteessa - Enemmän huomioita voisi kiinnittää tulodokumentit vs. kohteena oleva erä/etiketit vertaamiseen.
Laitostarkastukset, Eviran ylitarkastaja	1	Laitostarkastukset, uuden tarkastajan valmiudet	<ul style="list-style-type: none"> - Ei poikkeamia - Havainnoinnin kehittäminen - Puutteiden ja kehityskohteiden tunnistamisen parantaminen - Tarkastuslomakkeiden käytettävyyden parantaminen - Puutteiden seurannan tehostaminen
ELY-keskus, yksi tarkastaja	1	Rehualan alkutuotannon toimijan valvonta/näytteenotto, ELY-tarkastaja	<ul style="list-style-type: none"> - Mavin peltovalvonnan tarkastuslistauksessa ei näy, onko valvottava maatila myös täydentävien ehtojen rehut ja kasveista saatavat elintarvikkeet -otannalla. Tarkastajat joutuvat tarkastamaan asian tukisovelluksesta. Jos tarkastusta ei muista tehdä ennen tiläkäyntiä, saattaa täydentävien ehtojen rehut ja kasveista saatavat elintarvikkeet -valvonta jäädä tekemättä tiläkäynnillä, esimerkiksi rehujen varastoinnin tarkastus. - Koska peltovalvontaa tekevillä tarkastajilla on paljon valvottavia osa-alueita, täydentävien ehtojen rehut ja kasveista saatavat elintarvikkeet -valvonta jää helposti sivuosaan. Kun täydentävien ehtojen rehut ja kasveista saatavat elintarvikkeet -valvontaa ei ole myöskään jokaisella peltovalvonnan tilalla, tulee kyseisiä valvontoja aika harvoin tarkastajille tehtäväksi. - ELYn järjestämissä viljelijäkoulutuksissa ei ole aikaa käydä rehuasioita läpi, koska muita eri osa-alueita on niin paljon. Viljelijöillä on siis tarvetta rehutiedotukselle.
Tarkastuseläinlääkäri	3	Teurastamojen sivutuotteiden rehukäytön valvonta, kohteena tarkastuseläinlääkäri	<ul style="list-style-type: none"> - Osittain oli vielä epätietoisuutta sen suhteen, että myös rehuihin liittyvien sivutuoteasioiden arviointi sisältyy Oiva-ohjeisiin. - Isojen teurastamojenkin kohdalla on edelleen epätietoisuutta sen suhteen, mitä sivutuotelavoille saa laittaa, ts. että sinne ei saa laittaa mm. muovisuolia, kumihanskoja tai mitään muutaakaan ei-eläinperäistä. Ongelma potentiaalisesti korostuu niissä teurastamoissa, joiden yhteydessä on elintarvikkeiden jalostusta, ja joista tuodaan virheellisiä tuote-eriä teurastamopuolen sivutuotelavoille.

Tarkastajien koulutuksesta antamat palautteet

Valtuutettujen tarkastajien koulutus järjestettiin 7.2.2017 ja laitostarkastajien koulutuspäivä 8.2.2017. Kirjallinen palaute oli myönteistä ja erityisesti hyvää palautetta annettiin kouluttajien esityksistä ja asiantuntemuksesta. Koulutuksia pidettiin tärkeinä tilaisuuksina myös siltä osin, että koulutuspäivänä on mahdollisuus tavata samaa työtä tekeviä muita tarkastajia sekä Eviran rehuvalvonnan henkilöitä.

Eläintilojen rehuvalvontaa ja markkina- ja eläinlääkintötekevien ELY-tarkastajien koulutus pidettiin 17.2.2017, johon osallistui yli 30 tarkastajaa. Alle puolet koulutukseen osallistujista antoi siitä palautetta ja vain osa kirjallista palautetta. Koulutusta pidettiin palautteissa hyvänä. Kasvintilojen rehuvalvonnan vaatimuksissa ei tapahtunut muutoksia vuonna 2017, joten koulutuksen sijasta tarkastajia ohjeistettiin valvontaan sähköpostitse.

Asiakaspalautteet

Laitostarkastuksista kerätään jatkuvasti palautetta rehualan toimijoilta. Palautteita saatiin 30 kpl (v. 2016/26 kpl, 2015/26 kpl). Näistä 27 koski Eviran tekemiä tarkastuksia, yksi valtuutetun tarkastajan tekemää tarkastusta ja kaksi ELY-keskustarkastajien tekemiä tarkastuksia. Paperilomakkeen lisäksi toimijoilla on mahdollisuus antaa palautetta myös sähköisellä webropol-lomakkeella. Tätä mahdollisuutta käytti vain neljä toimijaa. Palaute oli erinomaista tai hyvää. Toimijat ovat todenneet, että tarkastajat ovat joko hyvin tai erinomaisen asiantuntevia sekä ammattitaitoisia ja että tarkastuksista on ollut hyötyä toiminnalle. Toimijoiden mukaan vuorovaikutteisuus ja yhteistyö ovat tarkastuksilla hyvällä tasolla.

Rehuvalvontaan liittyviä asiakaspalautteita kirjattiin neljä, jotka liittyivät:

- Valtuutetun tarkastajan toimintaan rehutehtaalla
- Positiiviseen palautteeseen MMM:ltä liittyen GMO-auditoinnin koordinointiin
- Eviran valvontamaksujen kalleuteen
- Alkutuotannon valvonnassa otetun tilanäytteen korvaamiseen

Palautteisiin on vastattu ja tarpeelliset korjaavat toimenpiteet on suoritettu.

Sähköpostitse rehuja koskeville asiakaskyselyille varattuun virkapostilaatikkoon tuli kiittävää palautetta kysymyksiin vastaamisen nopeudesta.

5 ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET

5.1 Toimijoiden säädöstentuntemuksen varmistaminen

Evira julkaisi 9 rehuihin liittyvää uutista/ ajankohtaisinfoa/ tiedotetta:

- Muistutus ilmoitusvelvollisuudesta koskien tiettyjen eläinvalvontajien ja maitopohjaisten rehujen käyttämisestä sikatuottajakirjeessä
- ”Ei lihaluujauhoa kasvissyöjille” -muistutus Maaseudun Tulevaisuudessa
- Muistutus rehualan alkutuotannon toimijoille rekisteröitymisestä sekä ilmoitusvelvollisuudesta Maaseutuviraston viljelijä uutiskirjeessä sekä Eviran nettisivuilla
- Hyönteisten käytöstä rehuna
- Formaldehydin käytöstä salmonellalla saastuneen rehun käsittelyssä

Toimijoiden säädöstentuntemuksen varmistamiseksi päivitettiin kuusi ulkoista ohjetta ja kaksi lomaketta sekä uusittiin rehualan toimijoille annettava palautelomake Eviran suorittamasta tarkastuksesta.

Rehusektorilla mielenkiinto kohdistui edelleen vahvasti hyönteisten käyttöön rehuna ja siten valkuaisomavaraisuuden lisäämiseen. Tästä syystä rehualvonta osallistui kansainväliseen, lähinnä tutkijoille ja toimijoille tarkoitettuun *Insects in the Food Chain* –seminaariin Turussa ja piti siellä esityksen rehulainsäädäntöön liittyen. Lisäksi hyönteisten käyttöä käytiin läpi paitsi elintarvikevalvonnan kanssa, myös Luonnonvarakeskuksen kanssa liittyen lainsäädäntöön, yrittäjyyteen ja tutkimukseen sekä osallistuttiin Eviran hyönteisohjeen laatimiseen. Myös Helsingin yliopiston kotieläintieteen opiskelijoille pidettiin esitys hyönteisten käytöstä rehuna. Edellisten lisäksi rehualvonta on mukana kaksivuotisessa Luken ja Itä-Suomen yliopiston HyväRehu-hankkeen ohjausryhmässä. Hanketta rahoittaa maa- ja metsätalousministeriö, ja sen tarkoituksena on tukea hyönteisalan kehitystä.

Rehualvonta osallistui myös toiseen Luken koordinoiman hankkeen ohjausryhmään. Uusivu-hankkeessa kehitetään kasvis-, pienteurastamo-, kala- ja broileriyriyten sivutuotteiden käsittelyä. Lisäksi selvitetään tapoja käsitellä sivutuotteet siten, että niistä voidaan valmistaa uusia tuotteita ja sivutuotteiden käsittelyketjua tarkastellaan kestävä kehityksen näkökulmasta.

Rehujen lainsäädännöstä ja rehualan toiminnasta pidettiin esitys Suomen luontoyrittäjyysverkosto ry:n Luonnontuotepäivillä. Lisäksi pidettiin esitys Suomen turkiskasvattajaliiton järjestämällä rehupäivillä tammikuussa liittyen sivutuotteiden rehukäyttöön ja valvontaan. Rehualvannon salmonellaan liittyvää näkökulmaa avattiin elokuussa rehualan toimijoille järjestetyssä koulutustilaisuudessa ”salmonellan torjunta teollisuudessa ja maataloilla”. Koulutusta annettiin myös osallistumalla Tullin rajoituspäiviin kertomalla muiden kuin eläinperäisten rehujen tuontivalvonnasta.

Edellä mainittujen lisäksi toimijoille annettiin ohjausta ja neuvontaa myös tarkastuskäynneillä.

Evira seuraa aktiivisesti rehuasiakaskysely -sähköpostilaatikkoa ja vastasi toimintavuoden aikana noin 220:een rehulainsäädännön aihealueisiin liittyneeseen asiakaspalautteeseen/kysymykseen. Lisäksi toimijoilta tuli ilmoituksia rehuilmoitukset -postilaatikoon lähinnä salmonellaan ja toiminnan muutoksiin liittyen. Tuontiin liittyviä kysymyksiä ja toimintaa käsiteltiin toimijoiden kanssa rehuuonti-sähköpostilaatikossa. Vientitodistuksia ja niihin liittyviä kysymyksiä varten perustettiin oma rehuvientitodistukset –sähköpostilaatikko. Tavoitteena on vastata kaikkiin toimijoilta ja kuluttajilta tuleviin kyselyihin 1-2 työpäivän kuluessa.

5.2. Toimijoille annetut seuraamukset ja puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistaminen

Rehualan alkutuotannon toimijat

Kaikista kohdassa 3.1 kuvatuista säännöstenvastaisuuksista on annettu rehualan alkutuotannon toimijoille kirjallinen huomautus ja toimenpidekehoitus. Lisäksi kuudelle maatilalle aiheutui leikkauksia EU:n maksamiin maataloustukiin täydentävien ehtojen rehuvaatimusten laiminlyönneistä.

Rehualan toimijat (mukaan lukien eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevät laitokset)

Taulukossa 6 a mainitut puutteet on kirjattu tarkastuskertomuksiin ja edellytetyt toimenpiteet valvontapäätöksiin. Luokkien 1, 2 ja 3 puutteiden korjaaville toimenpiteille on asetettu määräajat, joiden raportointia voidaan seurata ELMO:n BO-raporttien avulla.

Useimmissa tapauksissa toimenpiteiden toteutus todennetaan toimijan lähettämän selvityksen perusteella. Tarpeen vaatiessa valtuutettu tarkastaja on tarkastanut yksittäisten korjaavien toimenpiteiden toteuttamisen paikan päällä. Korjaavat toimenpiteet tarkastetaan viimeistään seuraavan tarkastuskäynnin yhteydessä. Tarkastuskäyntejä lisätään, jos toiminnassa todetaan paljon puutteita tai ne ovat vakavia.

Turkiseläimille rehua valmistavat rehusekoittamot ja eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevät käsittelylaitokset löysivät salmonellaa joitakin kertoja omavalvontaansa liittyvässä näytteenotossa tuotantoympäristöstä, raaka-aineista tai valmiista rehuista. Toimijat ilmoittivat löydöksistä Eviralle ja toimittivat poikkeusraportit pääasiassa ajallaan ja asianmukaisesti.

Näiden puutteiden korjaaminen tarkastetaan seuraavalla tarkastuskäynnillä. Vakavimpien puutteiden korjaamiseen liittyy toimenpiteiden raportointivaatimus määräajan puitteissa. Seuraavalla tarkastuskäynnillä toimijalla on myös mahdollisuus kysyä korjaavasta toimenpiteestä, mikäli asiasta on jäänyt epäselvyyttä. Valtuutetuilla tarkastajilla on mahdollisuus tutustua luomurehujen valvontajärjestelmässä olevien toimijoiden aikaisempien vuosien tarkastuskertomuksiin ja niistä laadittuihin päätöksiin, jotka löytyvät Eviranetistä tarkastajien työtilasta vuosikansioittain. Näin myös valtuutettu tarkastaja voi itsenäisesti tutustua luomurehutoimijan valvontahistoriaan.

Tuotevalvonta

Vuonna 2017 kiellon saaneet rehuerät on esitetty taulukossa 10, ja rehueriin liittyvä tarkempi kuvaus on esitetty kappaleessa 3.1. Näytteissä todettujen säännöstenvastaisuuksien ja seuraamusten yhteenvedot on esitetty taulukoissa 9, 10 ja 12.

Rehuerälle voidaan antaa kielto, toimenpidemääräys, huomautus tai kehoitus / seuraamus. Viranomaisnäytteenoton rehueriä (kaikki valvontalinjat), joihin liittyy yksi tai useampi säädöstenvastaisuus ja seuraamus oli v. 2017 176 kpl (v. 2016 117 kpl; v. 2015 168 kpl; v. 2014 277 kpl). Ne edustivat 12,2 %:ia kaikista viranomaisnäytteenoton kohteena olleista 1442 rehuerästä (v. 2016 9,7 %; v. 2015 10,9 %; v. 2014 / 14,6 %).

Pakkausmerkintöjä tarkastetaan pääosin kotimaisen valmistuksen valvonnan (vv) ja markkina- ja tuontivalvonnan (mv) näytteistä. Pakkausmerkintöjä koskevia huomautuksia annettiin valvontavuonna 7,7 %:lle tarkastetuista rehueristä (vv + mv) ja suhteellisesti saman verran kuin aikaisempina vuosina (v. 2016 6,1%).

Taulukko 12. Todettujen säännöstenvastaisuuksien seuraamukset liittyen viranomaisnäytteenoton kohteena olleisiin rehueriin v. 2017.

Seuraamus	kpl	% kaikista näytteistä (yht. 5155)	% kaikista analyyseistä (yht. 13373)
Rehuerille annetut kirjalliset huomautukset (pakkausmerkintähuomautukset 87 kpl ja analyysihuomautukset 162 kpl)	249	4,8	1,9
Rehujen valmistus-, tuonti-, markkinointi- tai käyttökielto ja määräys, ehdollinen / ehdoton	17	0,32	0,13
Rehuerät, joille määrätty muita valvonnan toimenpiteitä (erää ei ole kielletty)	21	0,41	0,16
Yhteensä	287	5,6	2,1

Rehusta todettu haitallisten / kiellettyjen aineiden pitoisuus tai muu vakava poikkeama johtaa yleensä rehuerän tuonti-, valmistus-, käyttö- tai markkinoillesaattamiskieltoon. Kielto voi olla ehdollinen, kun toimijan on mahdollista poistaa laatu­poikkeama esimerkiksi rehun käsittelyllä, tai ehdoton, jolloin rehulle annetaan hävitysmääräys tai erä annetaan palauttaa tuontitilanteessa lähtömaahan. Haitallisten aineiden toteaminen johtaa pääsääntöisesti rehuerän kieltoon silloin, kun niiden määrä ylittää niille lainsäädännössä annetun enimmäispitoisuuden.

Rehuerän laimentaminen on kiellettyä. Rehussa todettu poikkeama esim. ravintoaineissa ja/tai pakkausmerkinnöissä johtaa ensin kirjalliseen huomautukseen ja kehoitukseen korjaavista toimenpiteistä. Toistuvat huomautukset tai vakavat puutteellisuudet voivat johtaa rehun valmistuksen tai rehuerän kieltoon. Toimija voidaan asettaa myös tehostettuun tuotevalvontaan, joka tarkoittaa tihennettyä viranomaisnäytteenottoa esimerkiksi kun on todettu merkittäviä poikkeamia liittyen hygieniaan, kokkidiostaattien jäämiin tai maksimi-/minimimäärän omaavien rehun lisäaineiden pitoisuuksissa.

5.3 Valvontajärjestelmään liittyvät korjaavat toimenpiteet

Valvonnan yhdenmukaisuutta edistettiin valvontaohjeiden päivittämisen ja laatimisen sekä tiedottamisen ja koulutuksen avulla. Evira osallistui rehuvälvöntään liittyviin komission järjestämiin BTSF-koulutuksiin (Controls on contaminants in food, EU Legislation on Feed, Course on EU Feed Hygiene Rules and HACPP Auditing) sekä kesäkuussa pidettyyn komission työryhmän kokoukseen ”Rehuhygieniaa koskevien tiettyjen vaatimusten soveltamisohje”. Kyseistä soveltamisohjetta on kommentoitu ennen kokousta ja kokouksen jälkeen useita kertoja komissiolle. Kyseessä on rehuhygieniaasetuksen (EY N:o 183/2005) soveltamista koskeva ohje. Edellä mainittujen lisäksi neljä ylitarkastajaa osallistui Islannissa järjestettyyn Nordic Baltic Feed –valvontaviranomaisten kokoukseen syyskuun alussa.

Loppuvuodesta osallistuttiin Brysselissä pidettyyn kansainväliseen hyönteiskonferenssiin (IPIFF), jonka järjestäjä International Platform of Insects for Food and Feed edistää hyönteisten käyttöä rehuna ja elintarvikkeena. Konferenssiin osallistuivat laajasti alan yritykset, tutkijat, jäsenmaiden viranomaiset ja Euroopan komissio sekä parlamentti.

Valtuutetuille tarkastajille, laitostarkastuksia tekeville valtuutetuille tarkastajille ja ELY-keskusten rehutarkastajille järjestettiin kullekin omat koulutuspäivät. ELY-koulutus toteutettiin videolla.

Edellä mainittujen lisäksi rehuvälvöntä osallistui valvontaviranomaisille tarkoitetun sivutuotevalvontapäivän päivän järjestämiseen sekä tarkastuseläinlääkäripäiviin ja uusien tarkastuseläinlääkäreiden perehdyttämiseen.

Rehuvälvönnästä osallistuttiin myös Työ 2.0 hankkeeseen, jonka tavoitteena on antaa työkaluja, käytännön malleja ja vinkkejä valtionhallinnon työnteon tapojen uudistamiseen. Hankkeessa luodaan yhdessä valtion virastojen kanssa käytäntöjä, jotka poistavat fiksun työn tekemisen esteitä.

6 VALVONNAN RESURSSIT

Evira vastaa rehuvälvönnän toimeenpanoon liittyvistä viranomaistehtävistä. Kemiallisen elintarviketurvallisuuden yksikön (KETU) rehujäostossa oli käytettävissä toimintavuonna rehuvälvöntään yhteensä n. 10 htv:tta. Evira käyttää apunaan valtuuttamiaan

ja kouluttamia tarkastajia sekä Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY-keskusten) tarkastajia. Valtuutettujen tarkastajien resursseja arvioidaan käytetyn n. 5 htv:tta näytteenottotehtäviin ja n. 1,2 htv:tta laitostarkastuksiin sisältäen luomu- ja kuljetuskaluston tarkastukset. ELY-keskusten tarkastajien resursseja käytettiin n. 2,2 htv rehujen markkina-, tila- ja vähittäiskaupan valvontatarkastuksissa. Markkinavalvontaa tehtiin viidessä teema-ELYssä, mikä toteutui hyvin. Myös rehujen vientiin liittyvät selvitykset ja auditoinnit veivät toimintavuonna resursseja huomattavasti enemmän edellisiin vuosiin verrattuna.

Tarkastajien rehuista ottamat viranomaisnäytteet analysoidaan joko Evirassa tai Eviran hyväksymissä / nimeämissä laboratorioissa. Eviran hyväksymiä laboratorioita salmonellan määrittämiseen rehuista on seitsemän, joissa tutkitaan tuontirehuista salmonellaa. Eviran nimeämiä laboratorioita dioksiinien määrittämiseen rehuista on kaksi. Muut mikrobiologiset ja kemialliset tutkimukset tehdään Eviran laboratoriossa. Eviran hyväksymiä rehualan toimijoiden omavalvontalaboratorioita on kuusi.

ELMO-tietojärjestelmän jatkuva kehittäminen, toimivuuden parantaminen sekä muutosten testaaminen ja kahden sähköisen hankkeen aloittaminen veivät edelleen huomattavasti rehujoukon resursseja. Vuosi-ilmoitusten vienti Elmoon toteutetaan omana hankkeenaan, ja rehualan toimijarekisteri sekä siihen liittyvä sähköinen asiointi ovat osa SähköSiemen hanketta.

Rehuhygieniasäätöjen mukaisista laitostarkastuksista toteutui 93 %. Suunnitelman mukaisia näytteenottotavoitteita on vähennetty vuosi vuodelta, koska näytteiden analysoinnissa on otettu käyttöön multimenetelmiä ja näytteiden avulla tapahtuva valvonta on tehostunut. Näytteenottotavoitteet toteutuivat pääosin kaikissa valvontalinjoissa. Kolmansista maista ja sisämarkkinoilta tuotujen valkuaisrehujen salmonellakäsittelyjä sekä niihin liittyvää näytteenottoa oli huomattavasti enemmän edelliseen vuoteen verrattuna. Myös vientivalvonnan tehtäviin panostettiin huomattavasti enemmän edellisiin vuosiin verrattuna.

7 MUUTOKSET SEURAAVAN VUODEN VALVONTAAN

Rehualan alkutuotannon toimijoiden valvonnassa kiinnitetään huomiota eläinvalkuaisien käyttöön elintarviketuotantoeläinten ruokinnassa, koska hyönteisistä saatu käsitelty eläinvalkuainen on nykyään sallittu kalojen ja muiden vesiviljelyeläinten ruokinnassa. Muutos päivitetään valvontaohjeistukseen sekä täydentävien ehtojen oppaseen. Tarkastajien lisäksi myös maatalojen tilaneuvojia ja muita sidosryhmiä koulutetaan eläinvalkuaisen rehukäytössä tapahtuneesta muutoksesta sekä hyönteisten kasvatuksen huomioisesta rehualan alkutuotannon toiminnassa.

Rehualan toimijoihin kohdistuva valvonta laitostarkastuksen osalta toteutetaan ELMO-tietojärjestelmässä luodun riskiperusteisen suunnitelman avulla. Jos rehua valmistetaan vain omaan käyttöön, toiminta on pakkaamista tai toiminta on erittäin pienimuotoista, jätetään tällaiset kohteet edelleen tarkastusten ulkopuolelle. Laitostarkastuksia suunnitellaan tehtävän suunnilleen yhtä paljon kuin edellisinä vuosina.

Rehualan toimijoiden kotimaisesta valmistuksesta otettavien viranomaisnäytteiden määrää vähennetään edelleen jonkin verran. Näytteenottoa kohdennetaan siten, että rehunäytteistä on mahdollista tutkia mahdollisimman laajasti erityisesti kemiallisia haitallisia ja kiellettyjä aineita. Kemiallisten multimenetelmien käyttö valvonnassa lisää edelleen yksittäisestä rehunäytteestä tehtävien analyysien määrää ja yksittäisen näytteen analyysien määrittelyn merkitys korostuu.

Markkina- ja eläinlääkintävalvontaa kehitetään edelleen. Näytteitä hyödynnetään entistä laajemmin mm. laajemman analyysivalikoiman ja rehualan toimijoiden valvonnan kautta sekä asiakirjavalvontaa lisätään merkintöjen valvontaa lisäämällä ja kuluttajanäkökulma huomioiden. Lisääntynyt nettikauppa ja sen valvonta aiheuttaa edelleen haastetta rehujen markkina- ja eläinlääkintävalvonnassa, koska siihen ei ole resursseja käytettävissä. Rehuvalvonta osallistuu etämyynnin valvonnan kehittämistä koskevan tiimin toimintaan Evi-rassa.

Sähköisen asioinnin ja toiminnan kehittämiseen panostetaan erityisesti lähivuosina. Tarkoituksena on saada rehualan toimijoiden laatimien vuosi-ilmoitusten käsittely ja Elmoon vienti automatisoinnin piiriin. Toisena hankkeena toteutetaan rehualan toimijoiden rekisteröinti ja samassa yhteydessä on tarkoituksena saada myös toimijoille mahdollisuus käydä itse katsomassa omat tuotevalvonnan näytteenottotuloksensa tai laitostarkastusraporttinsa päätöksineen sähköisestä portaalista. Nämä hankkeet varmistavat rehuvalvonnan resurssien kohdistamisen jatkossa paremmin valvonnan kehittämiseen ja suunnitteluun.